

MRF 2023.266

Vestre Landsrets dom af 12. december 2023, 14. afd., sag BS-53805/2022-VLR
(John Lundum, Malene Værum Westmark og Nichlas Madsen (kst.))

X Gods v/A (adv. Anker Laden-Andersen) mod Slots- og Kulturstyrelsen (adv. Daniella Gabris)

Anerkendelsespåstand angående betydningen af en aftale om en helhedsplan i forhold til en række naturtyper og fortidsminder mv. afvist på grund af manglende retlig interesse.

I forbindelse med A's erhvervelse af X Gods i 1993 indgik A i drøftelser med det daværende Aarhus Amt med henblik på en samlet regulering af forholdene på godset. I maj 1994 indgik parterne en aftale herom, der efterfølgende blev udmøntet i en helhedsplan i juli 1996. I juli 2008 meddelte Odder Kommune (K) byggetilladelse til udvidelse af en maskinhal. I oktober 2014 orienterede Kulturstyrelsen om, at den havde registreret en ulovlig ændring af et dige i forbindelse med udvidelsen i strid med museumslovens § 29 a, stk. 1, og vejledte om muligheden for at ansøge om dispensation. Efter ansøgning meddelte K i maj 2015 lovliggørende dispensation til nedlæggelse af diget. Danmarks Naturfredningsforening påklagede afgørelsen til Natur- og Miljøklagenævnet, der ændrede afgørelsen, således at dispensationen kun gjaldt for den del af diget, som lå under bygningen og umiddelbart ved siden heraf, og i den forbindelse udtalte nævnet, at aftalen fra 1994 ikke kunne fortrænge museumslovens regler. I forlængelse af denne afgørelse, der ikke blev indbragt for domstolene, meddelte Kulturstyrelsen i december 2017 påbud om retablering af den del af diget, der ikke var omfattet af dispensationen. På baggrund af Miljø- og Fødevarerklagenævnets (MFK) afgørelse fra februar 2019 (MAD 2019.57), hvor nævnet tillagde aftalen fra 1994 betydning for opfyldelse af vedligeholdelsen af et vandløb på godsets areal, anmodede A nævnet om genoptagelse af klagesagen vedrørende diget. Nævnets formand afslog i november 2021 anmodningen, hvilket ikke blev indbragt for domstolene. Herefter sagsøgte A Slots- og Kulturstyrelsen (S) og K med påstand om, at de sagsøgte skulle anerkende, "at "Aftale om helhedsplan for Gods" udgør en del af det gældende reguleringsgrundlag for vandhuller, diger, hegn, vandløb, dræning, enge og overdrev og øvrige miljømæssige forhold for" ejendommen. Undervejs indgik A og K forlig. Over for S gjorde A overordnet

gældende, at S var forpligtet til at respektere helhedsplanen fra 1996 og de tilhørende aftaler, hvilket havde betydning for spørgsmålet angående diget og en stenkiste. S påstod afvisning og frifindelse og gjorde navnlig gældende, at A ikke kunne anfægte de afgørelser, som A ikke inden for søgsmålsfristen havde indbragt for domstolene, og at lovgivningen gik forud for helhedsplanen og aftalerne. Byretten indledte med at lægge til grund, at aftalen fra 1994 blev indgået med henblik på at skabe rammerne for driften af ejendommen, hvor der både var taget hensyn til en moderne landbrugsdrift og naturbeskyttelse. Dernæst bemærkede byretten, at S' kompetence med hensyn til forholdene på godset omfattede sten- og jorddiger samt fortidsminder i henhold til museumslovens kap. 9 a, der videreførte § 4 og §§ 12-13 i den dagældende naturbeskyttelseslov med bemærkning om, at MFK's afgørelse i MAD 2019.57 om diget ikke var blevet indbragt for domstolene. Byretten fandt, at museumslovens § 29 a, stk. 1, indeholder et lovbestemt forbud mod ændringer i tilstanden af jord- og stendiger, og at aftalen fra 1994 derfor ikke udgjorde en del af reguleringsgrundlaget på dette område. Byretten fastslog dernæst, at aftalen slet ikke angik fortidsminder, og allerede af den grund var aftalen uden betydning for spørgsmålet angående stenkisten. På denne baggrund tog byrettens S' frifindelsespåstand til følge. A ankede dommen til landsretten med samme påstand. S påstod afvisning, subsidiært stadfæstelse. Landsretten tog afvisningspåstanden til følge med den begrundelse, at S' anerkendelsespåstand ikke vedrørte en konkret, aktuel tvist mellem parterne, men et overordnet synspunkt om reguleringsgrundlaget, og at den var for ubestemt og uegnet til at afgøre et konkret retligt spørgsmål af betydning for parterne. S havde derfor ikke retlig interesse i pådømmelse heraf.

Kommentar: Procesretligt er der ingen tvivl om, at dommen er rigtig, og resultatet burde have været det samme i byretten. Sagen blev ført uheldigt. Indholdsmæssigt angår sagen nogle vanskelige spørgsmål angående aftaler om myndighedsudøvelse (forvaltningskontrakter) og virkningerne heraf i relation til efterfølgende lovgivning og afgørelser, jf. herom Grønved Nielsen, Forvaltningskontrakter, 2021, s. 495 ff. og 509 ff., og Grønved Nielsen, Aftaler og forvaltningsret, 2023, s. 125 ff. Den specifikke aftale om helhedsplanen for det pågældende gods har da også givet anledning til flere tvister end de i resuméet nævnte, se f.eks. fra trykt praksis Tfl 2005.248 V (jf. U 2008.1807 H) og MAD 2012.3216 Nmk. I forhold til den underliggende konkrete tvist angående diget havde A det problem, at A havde forsømt at indbringe MFK's afgørelser for domstolene inden for søgsmålsfristen. Det ville åbenlyst være en omgåelse af de lovbestemte fristregler at tage realiteten i disse sager under pådømmelse i en efterfølgende retssag mod Slots- og Kulturstyrelsen. I forlængelse heraf kan det bemærkes, at landsrettens begrundelse kan læses sådan, at synspunkter ad modum rette sagsøgte tillægdes en vis betydning (selv om dette normalt fører til frifindelse og ikke afvisning), idet A's påstand angik en lang række forhold, der er uden for Slots- og Kulturstyrelsens kompetence, og – som nævnt – tilmed forhold, som MFK havde taget stilling til ved en endelig afgørelse.

RETEN I AARHUS DOM

afsagt den 19. december 2022

Sag BS-24384/2020-ARH

^x Gods v/ ^A
(advokat Anker Laden-Andersen)

mod

Slots- og Kulturstyrelsen
(advokat Eva Daniella Gabris)

Denne afgørelse er truffet af retsassessor Jimmy Bøgh Veitland.

Sagens baggrund og parternes påstande

Sagen, der er anlagt den 16. april 2018, angår spørgsmålet om hvilken betydning helhedsplanen for ^x Gods kan tillægges i forhold til regulering af forhold vedrørende den omfattede ejendom.

Sagsøger, ^x Gods v/ ^A, har nedlagt påstand om, at sagsøgte, Slots- og Kulturstyrelsen, tilpligtes at anerkende, at "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" udgør en del af det gældende reguleringsgrundlag for vandhuller, diger, hegn, vandløb, dræning, enge og overdrev og øvrige miljømæssige forhold for matr.nr. m.fl., Åkær Hgd. Falling og området jf. kortgenpart og bilag til "Aftale om helhedsplan for ^x Gods".

Slots- og Kulturstyrelsen har nedlagt påstand om frifindelse.

Sagen var oprindelig tillige anlagt mod Odder Kommune, men denne del er forligt for så vidt angår de kompetencer Odder Kommune har i forhold til helhedsplanen for ^x Gods.

Oplysningerne i sagen

Det fremgår af sagen, at ^A i 1993 erhvervede ^x Gods.

I forbindelse med ^A s erhvervelse af ^x Gods blev der gennemført drøftelser med det daværende Århus Amt med henblik på en samlet regulering af forholdene omhandlende ^x Gods. Dette mundede ud i helhedsplanen for ^x Gods af 9. juli 1996.

Forinden var der, med udgangspunkt i en aftale af 25. maj 1994 om helhedsplan for ^x Gods, udfærdiget en godkendelse af aftale om helhedsplanen omfattende de konkrete forhold i aftalen, der er omfattet af naturbeskyttelsesloven og vandløbsloven. Det fremgår af godkendelsens forside, at klagefristen udløber den 2. august 1995 og søgsmålsfristen den 3. januar 1996. Af godkendelsen fremgår blandt andet:

"...

INDHOLDSFORTEGNELSE:

	SIDE
1. Oversigt over de indeholdte tilladelser	5
2. Indledning	
2.1 Baggrund	6
2.2 Amtsrådsbehandling	6
2.3 Forhold vedrørende registreringer	7
3. Beskrivelse af landskabet	8
4. Eksisterende forhold	
4.1 Vandhuller	9
4.2 Diger og hegn	9
4.3 Vandløb	10
4.4 Dræning	12
4.5 Enge, moser og overdrev	12
4.6 Øvrige forhold	13
5. Fremtidige forhold	
5.1 Vandhuller	14
5.2 Diger og hegn	14
5.3 Vandløb	14
5.4 Dræning	15
5.5 Enge, moser og overdrev	16
5.6 Øvrige forhold	17
6. Sagsbehandling og indsigelser	
6.1 Kompetenceforhold	18
6.2 Annoncering m.v.	18
6.3 Bemærkninger og indsigelser	18

...

11.	Klagevejledning	
11.1	Naturbeskyttelsesloven	34
11.2	Vandløbsloven	34

Bilag:

Bilag 1:	Ansøgning fra	A
Bilag 2:	Kortbilag 1: Registreringer på	X Gods
Bilag 3:	Kortbilag 2: Kortskitse til godkendelse efter naturbeskyttelses- og vandløbsloven af helhedsplanen for	X Gods
Bilag 4:	Underbilag 4.1 til 4.21, projektbeskrivelser og bemærkninger	
Bilag 5:	Naturfredningsnævnets afgørelse vedr. Sondrup-fredningen	

...

1. OVERSIGT OVER DE INDEHOLDTE TILLADELSER.

I medfør af "Lov om naturbeskyttelse af 3. januar 1992", § 3, stk. 1, § 4, stk. 1, og § 65, stk. 3:

Tilladelse til/retlig lovliggørelse af:

- fjernelse af vandhul S9,
- fjernelse af vandhul S11,
- fjernelse af dige langs nedlagt jernbane,
- opdyrkning af dele af områderne 5, 7, 7a, 9, 11, 13, 14, 16 og 17 samt hele område 10 og 15,
- udlægning af område 12-til park.

I medfør af "Lov om naturbeskyttelse af 3. januar 1992", § 3, og "Bekendtgørelse nr. 404 af 19. maj 1992 af lov om vandløb", kap. 6:

Tilladelse til:

- dobbeltprofil til Åkær Å fra st. 0 til st. 3.820,
- forlægning af Bilsbæk fra st. 428 til st. 830,
- oprensning af Bilsbæk fra st. 218 til st. 428,
- fjernelse af stød fra Rød-El i Bilsbæk,
- oprensning af Hulbæk,
- spuling og retablering af dræn.

Følgende forhold er indeholdt i aftalen om helhedsplanen, men ikke omfattet af nærværende godkendelse:

Omløb ved X Slot.

Projektet er særskilt godkendt af Århus Amt den 4. januar 1994 og er under udførelse.

Vandløb fra Åkær Huse.

Den 27. september 1994 godkendte Århus Amt et projekt for forlægning af vandløb fra Åkær Huse. Godkendelsen er påklaget og beror p.t. til videre behandling i Naturklagenævnet.

Parallelgrøft på slotsengen.

De eksisterende forhold ønskes ikke ændret, jfr. bilag 4.17.

Mindre dige ved Bilsbæk.

Etableringen kræver ingen godkendelse.

Vandhuller omkring slottet.

Tilladelse til to vandhuller meddelt særskilt 1. maj 1995. Klagefristen udløber 31. maj 1995.

2. INDLEDNING.

2.1 Baggrund.

X Gods blev i sommeren 1993 overtaget af A

På overtagelsestidspunktet havde godset en årrække haft en meget stillestående tilværelse, hvor der ikke var lagt megen vægt på drifts- og vedligeholdelsesforhold for hverken bygninger, agerjord eller skove. Planter og dyr havde derimod haft mulighed for at udvikle sig på vildtvoksende biotoper i vid udstrækning.

Med det formål at genoprette godset har A ønsket at begrænse udstrækningen af den vilde natur, og siden overtagelsen i 1993 er der sket en kraftig oprydning overalt med henblik på at sikre en rentabel og effektiv landbrugsdrift.

Oprydningsarbejdet medførte væsentlige ændringer i tilstanden på X Gods og gav anledning til bekymring fra forskellig side og specielt hvad angik naturområdernes fremtid.

På den baggrund blev det i samarbejde med De Danske Landboforeninger, Århus Amt og A i efteråret 1993 vedtaget, at der for hele X Gods skulle udarbejdes en "Helhedsplan" som i størst mulig omfang tilgodeså såvel moderne landbrugsdrift som naturbeskyttelseslovens hensyn.

Den 25. maj 1994 blev "Aftalen om helhedsplan for X Gods" tiltrådt af A og Århus Amt.

2.2 Amtsrådsbehandling.

På Amtsrådets møde den 14. juni 1994 blev helhedsplanen behandlet, og et flertal besluttede, at der kunne meddeles de nødvendige dispensationer fra naturbeskyttelsesloven og tilladelser efter vandløbsloven.

Beslutningen begrundes med de helt usædvanlige forhold, der har været omkring X Gods gennem en lang årrække, og det ønskværdige i at få bygninger sat i stand og landbrugsdriften genetableret. Ejeren har i sin ansøgning påpeget, at det er nødvendigt at inddrage engarealer i omdrift og retablere afvandingsmuligheder for at skaffe tilstrækkeligt afkast til genopretning af godset.

Helhedsplanens dispensationer vedrørende vandløb, dræning, vandhuller og diger er på linie med enkeltafgørelser og hidtidig administrationspraksis.

Helhedsplanens dispensationer vedrørende enge er derimod uden fortilfælde. Når Amtsrådet alligevel accepterer dem, er det fordi

- de naturmæssigt højest prioriterede arealer bevares,
- der udlægges nye engarealer, som ganske vist er arealmæssigt meget mindre, men placeringsmæssigt vigtige for de grønne korridorer, samt at afgrænsningen af de beskyttede engtyper er vanskelig, således at § 3-beskyttelsen på nogle af arealerne måske kan drages i tvivl.
- Endelig sikrer helhedsplanen, at de beskyttede arealer vedbliver at være beskyttede, uanset at områder eventuelt vokser sig ud af beskyttelsen.

Dispensationernes vilkår knyttes til hele helhedsplanen, således at enkelt-dispensationer ikke kan udnyttes uden forpligtelse til at opfylde alle vilkår. Kun amtet (eller ankemyndighed) kan ændre vilkårene.

2.3 Forhold vedrørende registreringer.

Århus Amt foretog en foreløbig registrering af områder på $\times$ Gods omfattet af naturbeskyttelseslovens §§ 3 og 4 uden for skovene, da godset blev begæret på tvangsauktion i foråret 1993.

Registreringen og de deraf følgende restriktioner med hensyn til opdyrkning var således kendt for eventuelle købere.

A bestred efter købet registreringernes rigtighed og tilkendegav f.eks. hensigt om at opdyrke de registrerede enge og fjerne de registrerede diger.

Det kom aldrig til en konkret afgørelse, der tog stilling til, om registreringerne er juridisk bindende i.h.t. naturbeskyttelsesloven, idet der indledtes forhandlinger om en aftale om helhedsplan for $\times$ Gods.

Det var et ufravigeligt krav fra amtets side, at der var enighed om, at de registreringer, der fremgår af kortbilag 1 af 24. maj 1994, skulle være udgangspunkt for en eventuel aftale.

De dispensationer, som bliver meddelt i nærværende afgørelse, kan derfor i enkelte tilfælde tænkes at være unødvendige. Der er derimod efter amtets vurdering ikke tale om, at der uden for skovene er flere emner end vist på kortbilag 1, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §§ 3 og 4.

3. BESKRIVELSE AF LANDSKABET.

$\times$ Gods, som er på ca. 1.100 ha incl. skovarealer, ligger i Odder Kommune ca. 10 km sydvest for Odder.

Området tilhørende $\times$ Gods er beliggende i og omkring den brede Åkær ådal. Ådalen strækker sig fra Horsens Fjord i syd, til den i nord omkring Bilsbæk forgrener sig i dalen mod nordvest omkring Ladegårds Å og i dalen, som mod øst breder sig ud i Ondrup Mose.

Ådalens omgivelser er mod øst et relativt fladt moræneplateau, mens det mod vest er mere kuperede morænebakker. Disse morænebakker rummer for $\times$ -arealernes vedkommende længst mod syd Uldrup Bakker, som er gammelt græsningsland og egekrat. Nord herfor domineres bakkene af store marker omkranset af diger, afvekslende med mindre skovområder på de mest kuperede dele mod vest og nord.

Selve ådalen omkring Åkær Å og Ladegårds Å rummer et stort set ubrudt bånd af enge og vedvarende græsarealer.

Der er således tale om en landskabelig helhed, et herregårdslandskab, der afspejler kulturhistorien på stedet.

Ådalen rummer uden for $\times$ Gods overvejende eng- og mosearealer således, at hele ådalen i dag fremstår som en grøn korridor fra Horsens Fjord til Norsminde Fjord. Hele området har da også status som naturområde i den grønne struktur i amtets regionplan 1993.

Godsets arealer er præget af, at der ikke har været normal landbrugsmæssig drift i en lang årrække. De seneste 20 - 30 års rationalisering inden for landbrugsdrift med deraf følgende fjernelse af vandhuller og diger samt opdyrkning af enge er ikke slået igennem på $\times$ Gods, som derfor fortsat rummer betydningsfulde naturområder. Området fra $\times$ Slot og mod syd til Horsens Fjord er siden 1977 omfattet af Sondrup-fredningen.

4. EKSISTERENDE FORHOLD.

4.2 Diger og hegn.

Der er registreret ca. 21 km diger (kortbilag 1) på $\times$ Gods. Disse er markeret på Kort- og Matrikelstyrelsens seneste 4 cm-kort før 1. juli 1992 og dermed beskyttet, jfr. naturbeskyttelseslovens § 4. Derudover er ca. 560 m dige

(langs område 12 og 15) udpeget, men endnu ikke godkendt af Århus Amtsråd og miljøministeren, og dermed ikke beskyttet.

De registrerede diger omfatter både stendiger omkring slottet samt jorddiger omkring skovene og mellem markerne. Markdigerne danner et relativt sammenhængende net i området, idet der kun er få digegennembrud.

Digerne var indtil sommeren 1993 bevokset med træer og buske, ofte i en bredde på op til ca. 15 m. De fungerede som spredningskorridorer samt leve-, fouragerings- og skjulested for de vilde planter og dyr samtidigt med, at de gav variation i landskabsbilledet. Efter ejerens overtagelse af godset er der sket en kraftig rydning af vegetationen på digerne således, at de på nuværende tidspunkt kun er med meget spredt trævækst. Vegetationen på digerne er imidlertid ikke beskyttet af naturbeskyttelsesloven, og hel eller delvis fjernelse af træer og buske kræver ikke tilladelse.

Et ca. 400 m langt dige langs den nedlagte jernbane øst for område 10 blev fjernet uden tilladelse i sommeren 1993.

4.3 Vandløb.

4.3.1 Bilsbæk.

Bilsbæk, der er privat vandløb, har sit udspring i "Storskov" og sit udløb i øverste ende af Åkær Å.

Bilsbæks vandsystem omfatter ca. 6 km vandløb og er målsat A - særligt naturområde.

Vandløbet har et kraftigt fald gennem skovene og et noget mindre fald på de nederste 500 m, hvor vandløbet bærer præg af reguleringer og i øvrigt danner skel mellem skov og eng.

Ved et tilsyn i marts 1995 er konstateret, at i den forudgående vinterperiode er Bilsbæk ca. 200 m nedstrøms Åkærvej på en ca. 10 m lang strækning bredfuld med sand.

Dette har medført, at vandet i Bilsbæk nu strømmer ud af et hul i den sydlige brink og løber i det sydlige skel til område 7a og videre mod syd til vandløbet i skel mod område 7 og herfra til Åkær Å i st. 491.

Vandløbet i skel til område 7 er i vinterperioden 1994/95 maskinopgravet.

Vandets nu ændrede løb har medført, at den nederste ca. 600 m lange strækning af Bilsbæk er tør, og at der er en meget lille vandføring i de øverste 490 m af Åkær Å.

Der er ikke konstateret okkerudvaskninger som følge af de nu ændrede forløb.

4.3.2 Ladegårds Å.

Ladegårds Å, der er privat vandløb, har sit udspring ved Hundslund og sit udløb i Åkær Å ved st. 1.024.

Ladegårds Å er ca. 4 km lang og målsat B1 - gyde- og yngelopvækstområde for laksefisk.

Vandløbet har et kraftigt fald - ca. 50 m fra udspring til udløb - og henligger stort set som ureguleret.

4.3.3 Hulbæk.

Hulbæk, der er privat vandløb, har sit udspring syd for Svinsballe og udløb i Åkær Å ved Vads Mølle (st. 3.903).

Vandløbet er ca. 2,5 km langt, og faldet er stort især på de øverste 1,5 km. Målsætningen er B1 - gyde- og yngelopvækstområde for laksefisk.

På en ca. 400 m lang strækning opstrøms skovvejen ligger bundkoten på Hulbæk stort set i terrænhøjde.

Brinkerne på de nederste ca. 500 m før udløb i Åkær Å er tæt bevokset med Rød Hestehov.

4.3.4 Åkær Å.

Åkær Å, der er amtsvandløb i Århus Amt, er det største tilløb fra nord til Horsens Fjord.

Åen er ca. 5,8 km lang fra begyndelsen ved sammenløb med Bilsbæk til udløb i Horsens Fjord i Amstrup Red.

Oplandet til Åkær Å er ca. 25 km², og åen har et fald på ca. 12 m.

Oplandsarealernes anvendelse er, bortset fra 3 mindre befæstede arealer på i alt 0,2 km², ligelig fordelt mellem landbrugsarealer og skovarealer.

Fra begyndelsen (st. 0) til sammenløbet med Ladegårds Å (st. 1.024) er Åkær Å målsat B3 - karpefiskevand. Herfra og til midtvejs i område 19 (st. 4.500) er målsætningen B1, gyde- og yngeløpvækstområde for laksefisk, og den sidste strækning til udløb (st. 5.880) er målsat B2 - laksefiskevand.

Åkær Å er som helhed omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Regulativet for Åkær Å er godkendt af Århus Amt den 1. august 1990 og med mindre ændringer stadfæstet af Miljøstyrelsen den 1. juni 1993.

I regulativet er fastlagt vedligeholdelse af en strømmende på 0,4 m fra begyndelsen til Ladegårds Å, 0,7 m herfra og til amtsvejen Odder - Horsens, 1,0 m herfra og til Vads Mølle og 1,5 m herfra og til udløb i Horsens Fjord.

Ovenstående strømmendebredde er fastsat således, at medianmaksimumsvandføringen (0,53 l/sek./ha) generelt kan afledes uden oversvømmelse til følge.

Ved kontrolopmåling i 1993 blev konstateret, at den regulativmæssige vandføringsevne i Åkær Å overalt var til stede, og at vandføringsevnen med undtagelse af strækningen fra 300 m oven for amtsvejen og til ^x Slot og fra Vads Mølle og til Horsens Fjord var bedre end eller svarende til en 10-års maksimumsafstrømning (0,86 l/sek./ha).

4.5 Enge, moser og overdrev.

Beskrivelse.

Der er registreret ca. 106 ha beskyttede eng-, mose- og overdrevsområder på ^x Gods (kortbilag 1).

Områderne er overvejende beliggende omkring Ladegårds Å (5, 6 og 8), Bilsbæk (2, 7 og 7a) og Hulbæk (20) samt i den relativt brede ådal omkring Åkær Å (9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 og 19).

Områdernes beliggenhed, vegetation og dyrkningshistorie (bedømt ud fra luftfoto og oplysninger fra tidligere ejer) er af en sådan karakter, at områderne er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Botanisk set er store dele af områderne mindre interessante, idet vegetationen på de fleste arealer er præget af tidligere tiders dræning, dyrkning og gødskning. Områderne har dog hidtil i udstrakt grad fungeret som spredningskorridor og fourageringsområde for et rigt dyreliv.

En del af engområderne nord for amtsvejen (2, 7, 7a, 8, 9, og 10) er af Amtsrådet udpeget som miljøfølsomme områder, og der har siden 1990 været givet tilskud til miljøvenlig drift (kreaturgræsning og høslet) på arealerne. Ved indgåelse af kontrakten oplyste den tidligere ejer, at disse arealer ikke har været omlagt i 50 år.

5. FREMTIDIGE FORHOLD.

5.1 Vandhuller.

Vandhullerne S9 og S11 (se kortbilag 1) fjernes.

De resterende 14 vandhuller er retableret i henhold til amtets vejledninger.

5.2 Diger og hegn.

Bortset fra at diget langs område 15 fjernes, påregnes ingen ændringer i den nuværende tilstand, som beskrevet i afsnit 4.2.

Vegetationen vedligeholdes fremover således, at den ikke er til gene for landbrugsdriften, og efter nærmere aftale genplanter ultimo 1995 for at sikre en sammenhængende vegetation på digerne.

5.3 Vandløb

5.3.1 Bilsbæk.

Fra st. 220 (50 m opstrøms Åkærvej) og til st. 428 (ca. 160 m nedstrøms Åkærvej) oprensnes vandløbet for sand- og slamaflejringer til oprindelig bund. Fra st. 428, hvor Bilsbæk løber mod nord, jfr. afsnit 4.3.1, og til st. 830, hvor Bilsbæk løber ud i Åkær Å (st. 0), forlægges Bilsbæk til et nyt leje.

Projektet, der er nærmere beskrevet i bilag 4.5, indebærer anlæg af et nyt ca. 400 m langt vandløb med en bundbredde på 0,5 m, et sideanlæg på 2:1 og et bundliniefald på mellem 2 og 10 ‰.

Det eksisterende vandløbsleje langs skoven bibeholdes for at sikre, at tilstanden i vådengen (område 2) bevares og for at sikre afvandingen fra de tilgrænsende skovarealer.

5.3.2 Ladegårds Å.

Åen forbliver i sit nuværende leje.

På strækningen fra Åkærvej og til udløb i Åkær Å ved st. 1.024 er der en del sandaflejringer i åen, og der er på strækningen (jfr. bilag 4.3) registreret flere drænuvløb under nuværende bund.

For at sikre de registrerede dræns afledningsevne frigraves udløbene samt bundskovles nedstrøms det enkelte udløb, til bundkoten i vandløbet svarer til drænuvløbets bundkote.

5.3.3 Hulbæk.

Med udgangspunkt i den anden trægruppe ca. 200 m opstrøms stenkisten i skovvejen oprensnes Hulbæk indtil faskinerne ca. 10 m opstrøms udløb i Åkær Å ved Vads Mølle.

Til Hulbæk er der, jfr. bilag 4.3, registreret flere drænuvløb under eksisterende vandløbsbund.

Såfremt disse udløb ikke frigraves i forbindelse med forannævnte oprensning, frigraves udløbene samt foretages bundskovling nedstrøms det enkelte udløb til bundkoten i vandløbet, svarende til drænuvløbets bundkote.

5.3.4 Åkær Å.

Fra st. 0 - sammenløb med Bilsbæk - og til st. 3.820 - ca. 83 m opstrøms broen ved Vads Mølle udgraves et dobbeltprofil på Åkær Å.

Dobbeltprofilen udføres som en forøgelse af vandløbets tværsnitsareal med udgangspunktet (bundkote) i vandspejlet ved middelvandføring i den regulativmæssige strømrønde.

Den nuværende vandløbsbund ændres således ikke.

Projektet er nærmere beskrevet i bilag 4.2, 4.4, 4.7, 4.8, 4.15, 4.16 og 4.18.

5.4 Dræning.

På de § 3-beskyttede arealer sikres det, at der i engene skabes et sundt grundlag for græssende dyr, hvilket betyder, at arealerne er dræned i et sådant omfang, at det er landbrugsmæssigt forsvarligt at have dyrehold i engene.

Gennemgående dræn spules og vedligeholdes af hensyn til de bagved liggende landbrugsarealer.

Dræn langs Åkær Å fra hidtil opdyrkede arealer skal kunne virke, og amtet frilægger efter ejers markering drænudløb, så vandet frit kan løbe ud i åen, og så det er muligt for ejer at foretage vedligehold af drænene. Det bemærkes, at der opstrøms Vads Mølle kun findes få dræn til Åkær Å opstrøms amtsvejen.

Vandløbene på $\times$ Gods uden for skovene oprenses og vedligeholdes, så etablerede detaildræn kan fungere efter oprindelig hensigt. Dette sikres blandt andet ved, at bundkoten nedstrøms drænudløb ikke nogen steder er højere end udløbets bundkote. Det forudsættes, at arbejdet kan udføres gennem almindeligt vedligeholdelsesarbejde i vandløbene, jfr. vandløbsloven.

5.5 Enge, moser og overdrev.

Område 5. overdrev og enge langs Ladegårds Å.

Den landbrugsmæssigt mest interessante del af overdrevet inddrages til landbrugsjord, mod at der holdes en afstand på ca. 25 m på begge sider til Ladegårds Å (ved skoven 25 m til nuværende hegn). Derforuden inddrages et areal til afgræsning langs med Bilsbækvej samt et mindre område (15 m) nederst på marken mod åen (se kortbilag). Dog opretholdes en dyrkningszone langs med Bilsbækvejen på 24 m, som er maks. bredde på landbrugsmaskiner tilhørende $\times$. Overdrevet for enden af denne mark og hele området langs med Ladegårds Å opretholdes med græsning.

Bilsbæk ned til den gamle bane.

Områderne 7 og 7a, syd for Bilsbæk-forlægningen, opdyrkes. Omkring område 2 og i en 50 m bræmme langs med bækken etableres græsning.

Område 8.

Dette område forbliver som afgræsset eng ned til, hvor Ladegårds Å støder til Åkær Å.

Fra Åkærvej ved slottet til Vads Mølle.

Område 15 øst for åen inddrages til landbrugsjord med normale 2 m bræmmer. Drængrøften i områderne 16 og 17 danner skel, så der etableres græsning mellem grøften og åen, mens der tillades normal landbrugsdrift på resten.

Område 19.

Amtet sørger for rydning af træer og buske. Der etableres græsning på arealet.

Områderne 6 og 20 forbliver, som de er i dag. Område 21, som er en skråning med vældområde, er p.t. braklagt. Område 21 tages ud af omdrift og indgår i § 3-områderne, når braklægning af arealet ophører.

I forhold til fredningen ved Sondrup og Åkær, syd for $\times$ Gods, søges der om dispensation for opdyrkning af den vestlige side, i forhold til drængrøft, af områderne 16 og hele område 15.

Af beskyttede eng- og overdrevsområder inddrages i alt ca. 53 ha til opdyrkning og parkanlæg, medens ca. 4 ha landbrugsland nyudlægges til vedvarende græs, og ca. 54 ha forbliver som beskyttede § 3-arealer. 3,5 ha braklagt areal overgår senere til § 3-beskyttelse.

6. SAGBEHANDLING OG INDSIGELSER.

6.1 Kompetenceforhold.

Århus Amt er myndighed i forhold til naturbeskyttelsesloven samt i forhold til vandløbsloven hvad angår amtsvandløbet Åkær Å.

Odder Kommune er vandløbsmyndighed i forhold til de private vandløb på
× Gods.

Idet Bilsbæk, Ladegårds Å, vandløb fra Åkær Huse og Hulbæk alle er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, er det aftalt med Odder Kommune, at vandløbsmyndigheden i den konkrete sag varetages af Århus Amt som led i den samlede behandling af helhedsplanens ansøgninger.

Fredningsnævnet for Århus Amt er myndighed for de ansøgninger i helhedsplanen, der kræver tilladelse efter Overfredningsnævnets kendelse af 8. juli 1977 om fredning af arealer ved Sondrup og Åkær.

7. ANSØGNINGER, NATUR- OG MILJØKONTORETS BEMÆRKNINGER, TILLADELSER OG VILKÅR.

Generelle bemærkninger.

"Aftalen om helhedsplan for × Gods", efterfølgende benævnt helhedsplanen, blev indgået den 25. maj 1994 mellem Århus Amt og ejeren af × Gods, A.

Det skal understreges, at helhedsplanen kun omfatter registrerede diger, vandhuller, enge, moser, overdrev og vandløb i det åbne landskab uden for skovene og Ulstrup Bakker.

Planen omfatter ikke forhold reguleret af andre love, f.eks. skovloven.

Ligeledes omfatter planen ikke forhold vedrørende restaurering og ibrugtagning af gamle huse.

Aftalerne i helhedsplanen danner grundlag for behandlingen af dispensationsansøgningerne i forhold til gældende lovgivning på baggrund af konkret ansøgning fra ejer.

Tiltrædelsen af helhedsplanen gælder hele planen, d.v.s. hvis enkelte punkter tages ud, bortfalder hele helhedsplanen, ligesom ejeren i så fald tager forbehold over for amtets registreringer.

Uanset helhedsplanen eller ej er alle de registrerede områder beskyttet efter naturbeskyttelsesloven, indtil andet bestemmes i konkrete afgørelser. Ændringer i naturtilstanden må først foretages efter konkret dispensation. Hvis helhedsplanen bortfalder, må amtet behandle de konstaterede overtrædelser af naturbeskyttelsesloven enkeltvis, ligesom eventuelle dispensationsansøgninger vil blive behandlet enkeltvis.

7.1 Vandhuller.

Ansøgning.

Jfr. helhedsplanen ansøger ejeren om retlig lovliggørelse af fjernelse af vandhul S9 og tilladelse til at fjerne vandhul S11. Ansøgningen er begrundet i landbrugsmæssige hensyn.

Natur- og Miljøkontorets bemærkninger.

De to vandhuller S9 og S11, som er fjernet eller ønskes fjernet, anses for naturmæssigt at være af mindre betydning. S9 var en fladvandet sø, som lå i umiddelbar nærhed af skov, og skygningen fra skoven har formentlig betydet, at vandtemperaturen har været for lav til padder, som foretrækker lavvandede søer med høj temperatur. Den største betydning af S9 har formentlig været som raste- og fourageringsområde for fugle samt drikkested for vildtet. Det er ikke muligt at etablere et erstatningsvandhul i nærheden af S9, da der ikke i nærområdet findes andre lavninger uden for de dyrkede arealer.

S11 ligger i umiddelbar nærhed af S10 og S12, og dets betydning som vandhul kan erstattes af disse vandhuller.

Det naturmæssige tab ved fjernelsen af de to vandhuller opvejes af reetableringen af de resterende 14 vandhuller, som også indbefatter etablering af en dyrkningsfri randzone på 2 m om alle vandhullerne. De to nye vandhuller, som indgår i godsets parkplaner, kan ikke opfattes som erstatningsvandhuller for S9 og S11 grundet den fysiske afstand til de oprindelige vandhuller.

Tilladelse/retlig lovliggørelse.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 65 meddeles hermed:

- Retlig lovliggørelse af fjernelsen af vandhul S9.
- Tilladelse til at fjerne vandhul S11.

Vilkår:

Tilladelserne gives på vilkår af følgende:

- At der etableres 2 m dyrkningsfri bræmme omkring vandhullerne S1-S8, S10 og S12-S16.
- At sydbredden ved S4 reetableres med bredhældning mindst 1:3.
- At udsætning og/eller fodring af ænder, krebs, fisk m.v. ikke finder sted ved de registrerede vandhuller.

7.2 Diger og hegn.

Ansøgning.

I henhold til helhedsplanen ansøger ejer om retlig lovliggørelse af fjernelsen af diget langs den nedlagte jernbane øst for område 10. Fjernelsen er sket af landbrugsmæssige hensyn.

Natur- og Miljøkontorets bemærkninger.

Kulturhistorisk set er fjernelsen af diget et tab, men det fjernede dige vurderes at være af mindre naturmæssig betydning, idet naturstien på den nedlagte jernbane kan fungere som alternativt levested og spredningskorridor.

Diget øst for henholdsvis område 12 og område 15 er p.t. ikke omfattet af § 4-beskyttelsen og kan fjernes uden tilladelse.

Det vurderes at være af både landskabelig og naturmæssig værdi, at diget langs område 12 bevares. Det er endvidere en natur- og landskabsmæssig stor gevinst, at der i helhedsplanen er indgået aftale omkring vedligeholdelse og efterplantning af træer og buske på digeme. Digerne vil herved i fremtiden have en sammenhængende træ- og buskvegetation, der øger funktionen af diget som leve- og skjulested og samtidig giver et mere varieret landskabsbillede.

Tilladelse/retlig lovliggørelse.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 65 meddeles hermed:

- Retlig lovliggørelse af fjernelse af diget langs den nedlagte jernbane øst for område 10.

Vilkår.

Tilladelserne gives på vilkår af følgende:

- At der efter tilsyn primo oktober 1995 efter aftale skal ske genplantning af træer og buske på digerne, så sammenhængende vegetation opnås.
- At diget langs område 12 i fremtiden ikke må fjernes eller gennembrydes.
- At vegetationen på digerne vedligeholdes således, at vegetationen klippes lodret, så udhængende grene ikke generer landbrugsmaskiner.

7.5 Enge, moser og overdrev.

Ansøgning.

Af økonomiske årsager og jfr. helhedsplanen ansøger ejer om tilladelse til opdyrkning af dele af områderne: 5, 7, 7a, 9, 11, 13, 14, 16 og 17 samt hele område 10 og område 15. Endvidere ansøges om tilladelse til at udlægge område 12 til slotspark.

Natur- og Miljøkontorets bemærkninger.

Ansøgningen indebærer, at ca. 47 ha beskyttede naturområder tages i omdrift, ca. 5 ha udlægges som parkområde, mens ca. 54 ha forbliver beskyttet. Samti-

dig udlægges ca. 7,5 ha omdrifts- eller brakarealer til vedvarende græs med samme beskyttelse som § 3-arealer.

Det afgørende element ved aftalerne i helhedsplanen omkring de beskyttede § 3-områder er, at der bevares en spredningskorridor for flora og fauna på de lavtliggende jorder. Korridoren består af dalen omkring Ladegårds Å, dalen fra Bilsbæk samt dalen omkring Åkær Å fra Bilsbæk til Uldrup Bakker og Horsens Fjord i syd. Visse steder udbygges korridoren.

Der er sket en prioritering af de beskyttede områder således, at de botanisk set mest interessante områder helt eller delvist forbliver udyrkede.

En del af de højest liggende overdrevs- og engarealer i område 5 ønskes opdyrket, da de landbrugsmæssigt set er meget dyrkningsværdige jorder. Botanisk set er de pågældende arealer mindre interessante på grund af gødningspåvirkning. De eksisterende lavere og lavest liggende arealer bevares som græsset eng. Et tidligere opdyrket lavbundsareal med afvandingsmæssige problemer samt et uudnyttet, ikke registreret overdrev inddrages i dette græsningsareal. Herved opnås der et større sammenhængende græsningsareal på den nordøstlige side af Ladegårds Å. Den landskabelige og spredningsmæssige værdi af området vil øges ved en sådan omfordeling af arealerne. Spredningskorridoren fortsætter med Ladegårds Å via skoven til engområderne langs Åkær Å. Endvidere udlægges, ved forlægningen af vandløbet fra Åkær Huse, en 10 m dyrkningsfri bræmme langs hovedlandevejen. Herved skabes yderligere forbindelse fra skoven til engområderne.

I dalen omkring Bilsbæk ønskes en del af områderne 7a og 7 opdyrket, da det landbrugsmæssigt set er værdifulde områder. Hovedparten af område 7a er botanisk set mindre interessant, hvorimod område 7 er et af de mest interessante engområder. Grænsen mellem opdyrket/uopdyrket areal i område 7a er derfor fastsat under hensyntagen til bevarelsen af dels område 2 i uændret tilstand som mose, dels den særpregede mosaikvegetation i den nordligste del af område 7a. Samtidig er der langs Bilsbæk i områderne 7a, 7 og i et hidtil opdyrket område ned til den gamle bane bevaret en 50 m bred bræmme, som fremover skal afgræsses og fungere som spredningskorridor.

Det arealmæssige tab kan accepteres ud fra den betragtning, at de botanisk set mest interessante områder overvejende bevares, ligesom en bred ubrudt spredningskorridor i områderne 7a og 7 fortsat findes og nu, med inddragelse af en del af omdriftsarealet, hænger bedre sammen med korridoren i engområderne omkring Åkær Å syd for jernbanen.

Hele område 8, en 80 - 120 m bred korridor i område 9, en 80 m bred korridor i områderne 13 og 14 og en 130 m bred korridor i område 11 skal fortsat ligge hen som engområder.

Grænsedragningen mellem engområderne og de opdyrkede områder er sket under hensyntagen til, at de mest værdifulde områder for planter og dyr bevares. Den nordligste del af område 9 bevares i sin fulde bredde, da der her findes en for området artsrig og bevaringsværdig mosaikvegetation. Det er tilstræbt, at de fugtigste og ofte vinteroversvømmede dele af områderne 11, 13 og 14 så vidt muligt bevares, da de er af stor betydning som rasteplass for fugle.

Område 12 udlægges som slotspark, men må ikke tages i omdrift. Den sydvestlige del af området har formentlig tidligere været en del af slotsparken. Den nordligste del har formentlig ikke tidligere været park, men da områderne 11 og 12 er adskilt på tværs af en grøft, er det af driftsmæssige årsager mest hensigtsmæssigt at lade grøften afgrænse parkområdet.

Områderne 15, 16 og 17 er præget af omlæg eller gødsning og er som sådan artsfattige og botanisk set mindre interessante. De angives samtidig som meget dyrkningsværdige. På den baggrund og under forudsætning af dispensation fra Sondrup-fredningen opdyrkes disse arealer bortset fra den ca. 40 - 150 m brede korridor i områderne 16 og 17, som mod øst er afgrænset af Åkær Å og mod vest af "Neergaard Grøften". Denne korridor afgræsses og sikrer spredningsmulighederne fra korridoren nord for $\times$ Slot og til naturområderne i Ulstrup Bakker.

Område 19, som i en årrække har været ugræsset eng/mose, ryddes for træer og buske og drænes i det omfang, en afgræsning kræver. Herved vil området ændre karakter med hensyn til forekommende dyr og planter, men naturværdien vurderes at være lige stor.

Tilladelser

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 65 meddeles hermed tilladelse til opdyrkning af (se kortbilag 2):

- Område 5: Den nordvestligste del af området, bortset fra en 25 m bred bræmme ved skoven, og en arrondering på maks. 10 m langs bakketoppen i den sydvestligste del.
- Områderne 7 og 7a: Hele arealet syd for Bilsbæk-forlægningen, bortset fra en 50 m bred korridor langs med Bilsbæk.
- Område 9: En kile mod vest, som ud for Ladegårds og Åkær Å's sammenløb er 0 m og ved amtsvejen er ca. 70 m bred. Herved bevares en korridor, som ved vandløbenes sammenløb er ca. 120 m bred og ved amtsvejen ca. 80 m bred.
- Område 10.
- Område 11: Den østligste del af området, bortset fra en 130 m bred korridor langs Åkær Å.
- Områderne 13 og 14: Den vestligste del af arealet bortset fra en 80 m bred korridor langs Åkær Å.
- Område 15.
- Områderne 16 og 17: Den vestligste del af arealet indtil "Neergård Grøften".

Ligeledes i medfør af naturbeskyttelseslovens § 65 meddeles hermed tilladelse til:

- Udlægning af område 12 som slotspark.

Vilkår.

Tilladelserne gives på vilkår af følgende:

- Der udlægges i alt ca. 4 ha omdriftsarealer til vedvarende græs med samme beskyttelse som § 3-områder som følger:
 - Omkring Ladegårds Å udlægges et overdrev nord for område 5, en 25 m bred bræmme langs åen indtil Bilsbækvej, en bræmme langs med Bilsbækvej (bortset fra en 24 m bred dyrkningszone ved vejen) og en 15 m bred bræmme på marken ned til åen.
 - Syd for område 7 indtil jernbanen udlægges en 50 m bred korridor.
 - Ved vandløb fra Åkær Huse udlægges på marken en 10 m dyrkningsfri bræmme langs amtsvej og kommunevej.
- En 3,5 ha brakmark syd for Hulbæk udlægges til vedvarende græs med samme beskyttelse som § 3-områder.
- Der er drift i form af græsning og/eller høslet (høslet maks. 2 gange årligt i perioden fra 15. juli til 1. oktober) på de beskyttede arealer.

...
8. ØVRIGE VILKÅR.

8.1 Forbehold.

Fredningsnævnet for Århus Amt har den 11. august 1994 meddelt dispensation fra fredningskendelsen af 8. juli 1977 om fredning af arealer ved Sondrup og Åkær.

Idet denne dispensation er påklaget til Naturklagenævnet, må de i nærværende godkendelse indeholdte tilladelser efter naturbeskyttelsesloven først udnyttes, når der er truffet endelig afgørelse af klagesagen i relation til fredningskendelsen, for så vidt de meddelte tilladelser vedrører arealer, vandløb m.v. omfattet af fredningskendelsen.

De i nærværende godkendelse indeholdte tilladelser efter vandløbsloven må først udnyttes, når tilladelserne efter naturbeskyttelsesloven er endelige.

De endelige dispensationer, vilkårene herfor samt de af godkendelsen følgende indskrænkninger, ændringer m.v. i den til enhver tid værende ejers råden, tinglyses for ejers regning på de respektive matrikelnumre under $\times$ Gods (ejendommens blad i tingbogen).

8.2. Arbejdets udførelse.

Retableringsarbejdet med vandhullerne og anlægsarbejderne i forbindelse med vandløb udføres for ejers ansvar og risiko.

Arbejdet udføres efter amtets anvisninger og under amtets tilsyn.

Amtet etablerer indhegning med hegnspæle omkring græsningsarealerne. Ejer leverer pæle af eg eller anden holdbar træsort klar til brug, hvorefter amtet udfører arbejdet. Amtet etablerer nødvendige adgangsveje, f.eks. broer, til græsningsarealerne.

...

10. UNDERRETNING OM AFGØRELSEN.

- A, Julianelystvej 1, 8752 Østbirk.
- Østjysk Landbrugsrådgivning I/S, Rædersgade 5, 8700 Horsens.
- B, Vej 1, 4900 Nakskov.
- Skov- og Naturstyrelsen, Økologisk Kontor, Haraldsgade 53, 2100 København Ø.
- Miljøstyrelsen, Strandgade 29, 1401 København K.
- Fredningsnævnet for Århus Amt, Retten i Randers, Sandgade 12, 8900 Randers.
- Odder Kommune, Rådhusgade 3, 8300 Odder.
- Århus Amt, Veje og Trafik, Lyseng Allé 1, 8270 Højbjerg.
- Danmarks Naturfredningsforening, Nørregade 2, 1165 København K.
- Dansk Ornitologisk Forening, Lokalafdelingen for Århus Amt, Gjellerupvej 111, 8220 Brabrand.
- Danmarks Naturfredningsforening, v/ C, Enghaven 43, 8300 Odder.
- Danmarks Sportsfiskerforbund, Worsåesgade 1, 7100 Vejle.
- Danmarks Fiskeriundersøgelser, Institut for ferskvandsfiskeri og fiskepleje, Veilsøvej 39, 8600 Silkeborg.
- D, Vej 2, 8300 Odder.
- "De Grønne" i Odder, v/ E, Mejerivej 35, 8300 Odder.
- De Danske Landboforeninger, Axelborg, Axeltorv 3, 1609 København V.

Meddelelse om denne afgørelse offentliggøres i Odder Avis, Århus Stiftstidende og Horsens Folkeblad.

11. KLAGEVEJLEDNING.

11.1 Naturbeskyttelsesloven.

Denne afgørelse kan påklages til Naturklagenævnet efter reglerne i naturbeskyttelseslovens kapitel 12.

Eventuel klage skal fremsendes til Århus Amt, Natur og Miljø, hvorfra den videresendes til klagemyndigheden ledsaget af sagens akter.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er offentliggjort. En eventuel klage skal være Århus Amt i hænde inden den på forsiden angivne dato for klagefristens udløb. Tilladelsen må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet. Ansøgeren vil få besked, hvis der modtages en klage fra andre. Indbringelse af afgørelsen for domstolen skal ske inden 6 måneder fra afgørelsens offentliggørelse.

11.2 Vandløbsloven.

De meddelte tilladelser efter vandløbsloven kan påklages til Miljøstyrelsen efter bestemmelserne i lovens kap. 16.

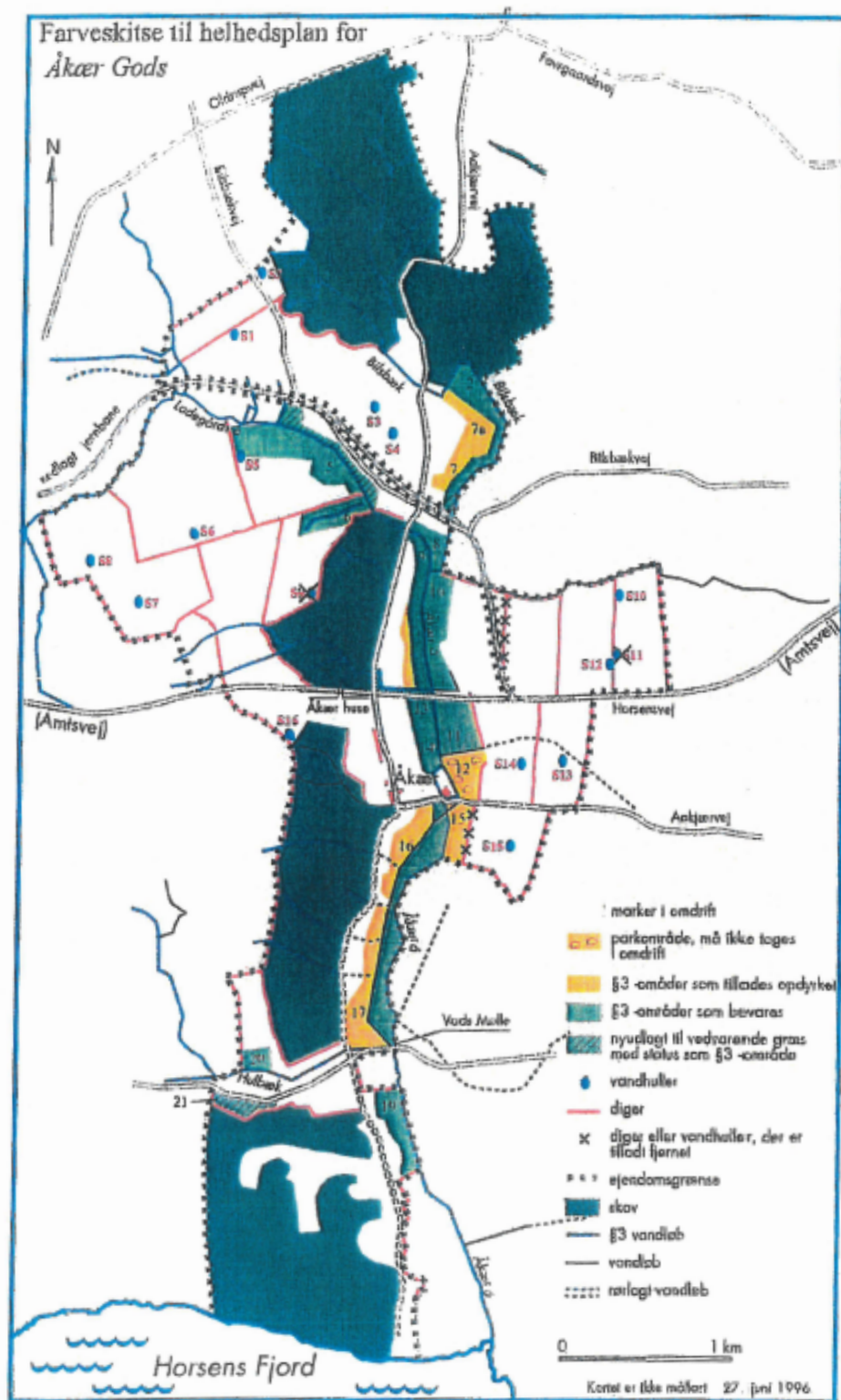
En eventuel klage skal fremsendes til Århus Amt, Natur og Miljø, hvorfra den videresendes til klagemyndigheden ledsaget af sagens akter.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er offentliggjort.

En eventuel klage skal være Århus Amt i hænde inden den på forsiden angivne dato for klagefristens udløb.

Tilladelsen må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet. Ansøgeren vil få besked, hvis der modtages en klage fra andre.

...

BILAG 4: Projektbeskrivelser og bemærkninger.

Til aftalen af 25. maj 1994 om helhedsplan for X Gods.

- Bilag 4.1: Aftale af 25. maj 1994 om helhedsplan for X Gods.
- Bilag 4.2: Ansøgning af 13. oktober 1994 fra B | om dobbeltprofil til Åkær Å.
- Bilag 4.3: Brev af 22. november 1994 fra B | om vedligeholdelse af Hulbæk og Ladegårds Å.
- Bilag 4.4: Brev af 22. november 1994 fra B | med supplerende bemærkninger til Bilag 2, dobbeltprofil til Åkær Å.
- Bilag 4.5: Brev af 23. november 1994 fra B | med forslag til forlægning og oprensning af Bilsbæk.
- Bilag 4.6: Odder Kommunes bemærkninger af 19. januar 1995 til de under Bilag 2 til 5 ansøgte projekter.
- Bilag 4.7: Brev af 26. januar 1995 fra Århus Amt til B | med anmodning om supplerende oplysninger til ansøgningen om dobbeltprofil til Åkær Å.
- Bilag 4.8: Brev af 30. januar fra B | med supplerende bemærkninger til ansøgningen.
- Bilag 4.9: Indsigelse af 31. januar 1995 fra D , Vads Mølle, mod anlæg af dobbeltprofil til Åkær Å.
- Bilag 4.10: Indsigelse af 2. februar 1995 fra "De Grønne" i Odder mod vandløbsreguleringerne på X Gods.
- Bilag 4.11: Indsigelse af 2. februar 1995 fra Danmarks Naturfredningsforening mod vandløbsreguleringerne på X Gods.
- Bilag 4.12: Brev af 7. februar 1995 fra Århus Amt til B | vedrørende evt. ændringer af projektet for dobbeltprofil til Åkær Å.
- Bilag 4.13: Brev af 8. februar 1995 fra Danmarks Fiskeriundersøgelser, Institut for Ferskvandsfiskeri & Fiskepleje, med bemærkninger til de ansøgte vandløbsreguleringer.
- Bilag 4.14: Brev af 13. februar 1995 fra A | med kommentarer til indsigelsen fra D (Bilag 9).
- Bilag 4.15: Brev af 17. februar 1995 fra B | med første ændringsforslag til det ansøgte dobbeltprofil til Åkær Å.
- Bilag 4.16: Brev af 27. februar 1995 fra B | med andet ændringsforslag til det ansøgte dobbeltprofil.
- Bilag 4.17: Brev af 6. marts 1995 fra B | med oplysning om, at hoveddræledningen i § 3-område 11 og 12 ikke ønskes frilagte.
- Bilag 4.18: Brev af 20. marts 1995 fra A | bilagt lodsejererklæringer vedr. dobbeltprofilen.
- Bilag 4.19: Rapport vedr. afløbsforholdene for oplandet til Åkær Å, B | i maj 1994.
- Bilag 4.20: Notat om vandføringsevnen i Åkær Å, Hedeselskabet maj 1994.
- Bilag 4.21: Notat om Åkær Å, Århus Amt den 24. maj 1994.

...

Den 13. februar 1997 blev helhedsplanen for ^x Gods tinglyst som deklara-
tion på ejendommene tilhørende ^x Gods med Århus Amt som påtaleberet-
tiget ifølge deklarationen.

Af aftale om helhedsplan for ^x Gods af 9. juli 1996 med kortbilag fremgår
blandt andet:

" ...

AFTALE OM HELHEDSPLAN FOR ^x GODS

Helhedsplanen tager udgangspunkt i amtets registrering af arealer, som er omfattet af natur-
beskyttelsesloven. Følgende hovedpunkter vil blive omtalt:

1. Vandhuller.
2. Diger/hegn.
3. Vandleb.
4. Dræning.
5. Enge og overdrev.
6. Øvrige forhold.

Kort af 27. juni 1996 beskriver helhedsplanens elementer.

...

AD 4: DRÆNING

Spuling og retablering af dræn i områder, som er omfattet af § 3, eller i områder, hvor sådanne
indgreb kan påvirke naturtilstanden i et § 3-område, kræver dispensation, når det, som det er
tilfældet på ^x Gods, ikke er sket i en årrække. Disse dispensationer vil efter en konkret
vurdering blive givet samtidig med en dispensation til opdyrkning af de beskyttede områder.

Ejeren skal dog have adgang til spuling og reparation af dræn af hensyn til de bagved liggende
arealer.

På de § 3-beskyttede arealer skal der sikres mulighed for, at der i engene skabes et sundt
grundlag for græssende dyr.

(udrykkes af kommunen)

Dræn langs ^x Å fra hidtil opdyrkede arealer skal kunne virke, og amtet skal frilægge
drænu løb efter ejers markering, så vandet frit kan løbe ud i åen, og så det er muligt for ejer
at foretage vedligehold af drænene. Det bemærkes, at der opstrøms Vads Mølle kun findes
dræn til ^x Å opstrøms amtsvejen.

Århus Amt har konkret vurderet, at dræning i de okkerpotentielle områder ved Bilsbæk ikke
kræver særskilt tilladelse efter okkerloven.

Alle vandløbene på ^x restaureres og vedligeholdes, så etablerede detaildræn kan fungere
efter oprindelig hensigt. Dette sikres blandt andet ved, at bundkoten nedstrøms drænu løb ikke
noget sted er højere end udløbets bundkote. Det forudsættes, at arbejdet kan udføres gennem
almindeligt vedligeholdelsesarbejde i vandløbene, jfr. vandløbsloven.

...

AD 6. ØVRIGE FORHOLD

Områderne 5, 6, 8, 10, 11, 13, 14 og 20 forbliver, som de er i dag. Område 21 er p.t.
braklagt. Området er en skråning med veldområde. Område 21 indgår først i § 3-områderne,
når braklægning af arealet måtte ophøre.

Aftale om græsning af græsningsarealerne indgås af ejer, dog skal græsningstryk og eventuel gødskning godkendes af amtet i overensstemmelse med de sædvanlige vilkår for indgåelse af græsningskontrakter. Der skal være et passende antal dyr til at sikre en tilfredsstillende afgræsning.

Amtet etablerer indhegning med hegnspæle omkring græsningsarealerne. Ejer leverer pælene klar til brug, hvorefter amtet udfører arbejdet i samråd med ejer. Amtet etablerer nødvendige adgangsveje, f.eks. broer, til græsningsarealerne.

Ved revision af "særligt følsomme landbrugsområder" (SFL) udpeges kun de områder, som helhedsplanen fastlægger som vedvarende græsarealer (grøn korridor).

Det skal understreges, at helhedsplanen kun omfatter registrerede diger, vandhuller, enge, overdrev og vandløb i det åbne land.

Planen omfatter således ikke skovene samt arealer i skovene og Sondrup-^x-fredningen af 8. juli 1977, som er omfattet af naturbeskyttelsesloven, og hvor indgreb kræver tilladelse ifølge loven.

Planen omfatter heller ikke de i andre love berørte forhold omkring skovene, som f.eks. tynding af skovbryn, som skal ske i overensstemmelse med kravene i skovloven.

Ligeledes omfatter planen ikke restaurering af gamle huse, som kræver tilladelse efter planloven.

Aftalerne i helhedsplanen er behandlet i henhold til naturbeskyttelsesloven og vandloven af Århus Amt. Fredningsnævnet for Århus Amt har behandlet den del, der er omfattet af fredningskendelse.

Afgørelserne har været indbragt for Naturklagenævnet og Miljøstyrelsen, der har meddelt endelig afgørelse henholdsvis den 15. april 1996 og den 25. juni 1996.

Nærværende aftale om Helhedsplan for ^x Gods respekterer disse afgørelser.

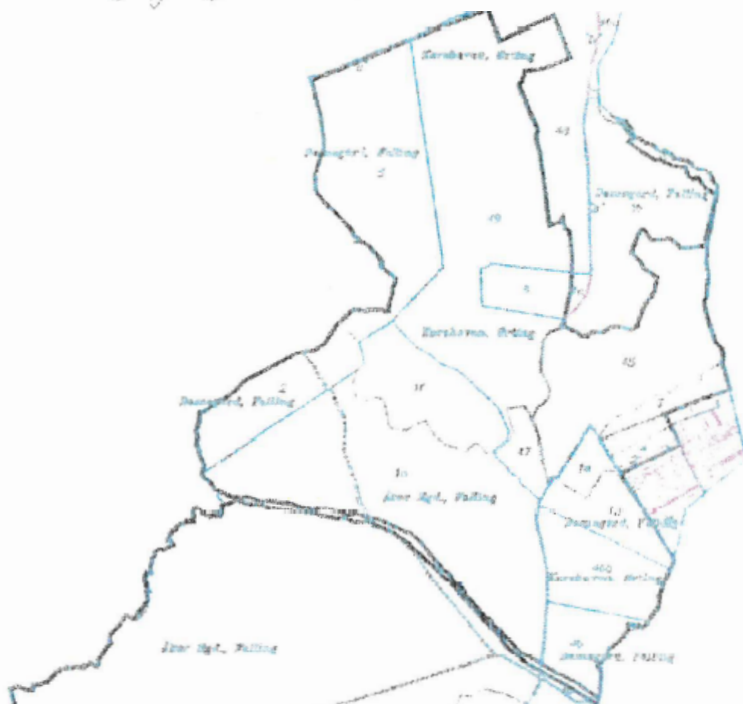
At denne kort-genpart er nøjagtig genpart af det originale kort vedrørende ejendommen(e)

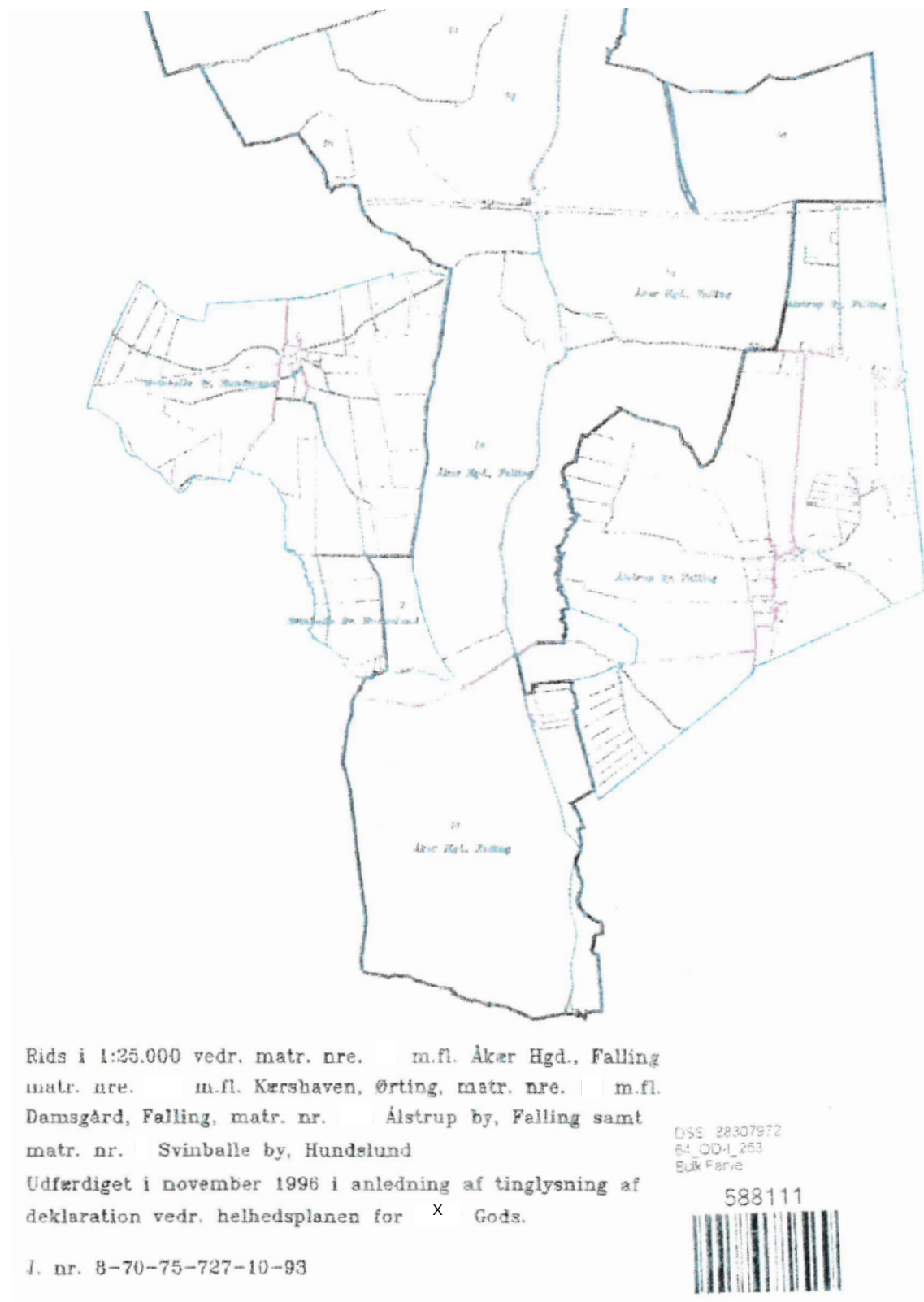
962

nr. 1° m.H. Akers Hgd. ³¹ Fallang

attesteres herved. Højbjerg d. 31-1-1997

Byen Jyske-banden

..."

Den 22. juli 2008 blev der af Odder Kommune på baggrund af en ansøgning af 7. juli 2008 meddelt byggetilladelse til udvidelse af en maskinhal, bygning 24, og en kornhal, bygning 25.

Den 23. oktober 2014 oplyste Kulturstyrelsen i et brev til ^A, at Kulturstyrelsen var blevet bekendt med en ulovlig ændring af et dige på ejendommen. Af brevet fremgår blandt andet:

” ...

Vi skriver til dig for at oplyse om, at vi er blevet bekendt med et ulovligt forhold på dige D00.133.585, matr. nr. , X Gods, Falling, Odder Kommune. Forholdet består i (jf. luftfotos) fjernelsen af ca. 110 meter af diget i perioden mellem 2010 og 2012.

Overtrædelse af museumslovens § 29 a, stk. 1

Efter de oplysninger, der foreligger i sagen, er det Kulturstyrelsens opfattelse, at den ovenfor beskrevne ændring i tilstanden af det pågældende dige er en overtrædelse af museumsloven.

Det følger af museumslovens § 29 a, stk. 1, at der ikke må foretages ændring i tilstanden af sten- og jorddiger og lignende. Det følger endvidere af museumslovens § 29 p, stk. 1, at det påhviler den til enhver tid værende ejer eller bruger af en ejendom at berigtige et ulovligt forhold efter kulturministerens (Kulturstyrelsens) påbud herom, jf. museumslovens § 29 o, stk. 4.

Dette betyder, at Kulturstyrelsen kan påbyde dig for egen regning at reetablere et dige, dvs. bringe det tilbage til den tilstand, det var i, inden det blev ændret (et påbud om såkaldt fysisk lovliggørelse).

Kommunen kan i særlige tilfælde give tilladelse

Af museumslovens § 29 j, stk. 2, fremgår, at kommunalbestyrelsen i *særlige* tilfælde kan gøre undtagelse fra forbuddet i museumslovens § 29 a, stk. 1, mod at foretage ændring i et diges tilstand.

Dette betyder, at kommunen i sådanne særlige tilfælde, efter at have modtaget en ansøgning herom, kan give tilladelse til en planlagt ændring i et diges tilstand (herunder en hel eller delvis fjernelse af diget).

Kommunen kan endvidere også i særlige tilfælde give tilladelse til, at en allerede foretagen – ulovlig – ændring kan opretholdes (dvs. foretage en såkaldt retlig lovliggørelse, der træder i stedet for et påbud om fysisk lovliggørelse).

At der kun kan gives en sådan efterfølgende tilladelse ”i særlige tilfælde”, betyder, at udgangspunktet er, at der skal ske fysisk lovliggørelse, og at tilladelse til at opretholde den foretagne ændring således kun gives undtagelsesvist. Der gælder endvidere et princip om, at jo mere væsentligt indgrebet i diget er, jo sværere er det at opnå tilladelse.

Det er ikke tilstrækkeligt til at opnå tilladelse, at der er en væsentlig jordbrugs- eller anden økonomisk interesse i, at det pågældende indgreb i diget opretholdes. Der må tillige være tale om et dige eller en digestrækning, der ud fra beskyttelsesmæssige hensyn ikke har en særlig interesse, eller hvor indgrebet skønnes uden betydning for bevaring af en væsentlig helhed.

For en nærmere beskrivelse af mulighederne for at opnå tilladelse henvises i øvrigt til kapitel 7 i Kulturarvsstyrelsens vejledning fra 2009 om beskyttede sten- og jorddiger (vejledningen findes på Kulturstyrelsens hjemmeside).

...

Kort over digets placering

© Geodatastyrelsen

..."

Der blev i brevet af Kulturstyrelsen fastsat frist til den 16. marts 2015 til enten af søge tilladelse til opretholdelse af forholdene eller til at indsende eventuelle bemærkninger til Kulturstyrelsen inden der træffes afgørelse om eventuelt påbud om fysisk lovliggørelse.

I forlængelse af Kulturstyrelsens brev, meddelte Moesgaard Museum den 12. februar 2015, at Kulturstyrelsen havde anmodet om en besigtigelse og beskrivelse af diget, hvilket ville blive gennemført den 23. februar 2015 hvis ikke der blev indgået andet aftale.

På baggrund af en ansøgning af 4. maj 2015 meddelte Odder Kommune dispensation til nedlæggelse af det omhandlede stendige på ejendommen i medfør af museumslovens § 29 j, stk. 2. Af afgørelsen fremgår blandt andet:

"...

Det fremgår af § 29j, stk. 2, at kommunalbestyrelsen i særlige tilfælde kan gøre undtagelse fra bestemmelsen i § 29a. Det vil sige at kommunalbestyrelsen ved dispensation retslig kan lovliggøre et ulovligt forhold.

Ved dispensation vil man vurdere, om diget er beskyttelsesværdigt ud fra et af følgende 3 kriterier:

- Digets landskabelige betydning
- Digets kulturhistoriske betydning
- Digets biologiske betydning

Finder kommunalbestyrelsen at diget enten har landskabelig, kulturhistorisk eller biologisk betydning, bør der ikke meddeles dispensation.

Kulturministeren ved Kulturstyrelsen skal ifølge Museumslovens § 29o, stk. 3 foranledige et ulovligt forhold lovliggjort, medmindre forholdet har underordnet betydning. Kulturstyrelsen foranlediger at forholdet lovliggøres ved at påbyde en retablering af diget.

I praksis betyder det, at kommunalbestyrelsen vurderer, hvorvidt, der kan meddeles dispensation til f.eks. nedlæggelse af en digestrækning, en retslig lovliggørelse.

Hvis kommunalbestyrelsen vurderer, at der ikke kan meddeles dispensation vil sagen overgå til Kulturstyrelsen med henblik på en fysisk lovliggørelse.

Reglerne om dispensation skal administreres restriktivt, dvs. at der kun sjældent gives dispensation. Det fremgår af lovens forarbejder og Natur- og Miljøklagenævnets faste praksis, at driftsmæssige eller økonomiske interesser ikke er tilstrækkelig årsag til at meddele dispensation til nedlæggelse af et dige.

Vejledende kortregistrering / vurdering af stendigets omsætning

Odder Kommune foretog en gennemgang af historiske kort og luftfoto og kunne konstatere, at digets udstrækning ikke stemte overens med vejledende kortmateriale. Endvidere fremgår det af luftfoto, at diget har været omlagt mellem 1993 og 1995.

Odder Kommune anmodede på den baggrund Kulturstyrelsen om at berigtige digets udstrækning på kort over beskyttede sten- og jordiger.

Odder Kommune bad endvidere Kulturstyrelsen om hjælp til at vurdere, hvorvidt omsætningen af stendiget mellem 1993-1995 er foretaget korrekt.

Kulturstyrelsen berigtigede efterfølgende digets udstrækning på vejledende kort over beskyttede sten- og jordiger i december 2014.

Kulturstyrelsen, ved Moesgård Museum, udfører i februar 2015 en besigtigelse af diget. På vegne af Kulturstyrelsen udtalte Moesgård Museum følgende:

"Diget er tydeligvis omsat, men vi bemærker særligt, at man har anvendt de største sten i bunden og mindre sten af ensartet størrelse øverst. Dette er i overensstemmelse med hvordan diget formentlig har været opført oprindeligt. Diget er sat i jord, ikke i beton eller cement, som ville have givet diget et misvisende udseende. Da vi ikke har fotos af diget fra før omsætningen, som formentlig er fundet sted i årene 1993-1995, er det ikke muligt at sige, hvorvidt omsætningen har bevirket en ændring af digets tilstand, som er så omfattende, at vi kan tale om en overtrædelse af museumslovens § 29 a, stk. 1"

Delvis nedlægning af diget mellem 2010-2012

Det fremgår af luftfoto, at X Gods mellem 2010 og 2012 har nedlagt en del af diget. Diget er delvist nedlagt i forbindelse med forlængelse af en eksisterende landbrugsbygning (maskinhus).

I forbindelse med meddelelse af tilladelse til med forlængelse af eksisterende landbrugsbygning har der ikke været opmærksomhed på stendiget som således ikke er nævnt i forbindelse med sagsbehandlingen.

Det fremgår af sagsakterne, at Moesgård Museum har bedt om kopi af sagen, "da sagen kan have arkæologisk interesse og kan indeholde fortidsminder, der er omfattet af museumslovens § 27". Odder Kommune har ikke i den forbindelse ikke bedt museet om en stillingtagen til diget jf lovens §29, og henvendelsen har ikke givet anledning til bemærkninger.

Digets oprindelse og beskyttelsesstatus

Den sydlige del af den nedlagte digestrækning fremgår af Kulturstyrelsens kortlag over beskyttede sten- og jorddiger.

Den nordlige del af diget (74 m) er først indtegnet på det vejledende kort over beskyttede sten- og jorddiger i december 2014. Se kortbilag 2.

Århus Amt har i forbindelse med beskyttelsen af sten- og jorddigerne i 1992 indtegnet de beskyttede diger på kort. Det beskyttede stendige på X Gods er i forbindelse med denne indtegnning ikke tegnet ind i sin fulde længde.

Note fra Århus Amt fortæller følgende:

"Århus Amt har på amtets interne digelag, som Odder Kommune fik overdraget ved kommunalreformen skrevet følgende note: Diger registreret på Målebordsblade ca. 1900-1930, verificeret med luftfoto i 1992".

Dog kan Odder Kommune ved gennemgang af lave målebordsblade og luftfotografi 1992 se diget i sin fulde udstrækning, så ovenstående interne note fra Århus Amt forklarer ikke, hvorfor diget ikke er tegnet ind i sin fulde udstrækning i 1992.

Diget kan erkendes tilbage på sognekort fra 1800 tallet. Dette fremgår af Kortbilag 3.

Diget kan endvidere ses på høje målebordsblade (1862-1899) og lave målebordsblade (1928-1945), hvor diget fremgår med digesignatur.

Ved gennemgang af luftfotografier fra 1945 og frem erkendes diget i sin fulde længde frem til 2010.

Aftale om Helhedsplan for Aakær Gods

Ansøger overtog X Gods ved tvangsauktion i 1993. Det fremgår af "Godkendelse af aftale om helhedsplan for X Gods", juni 1995, at godset på overtagelsestidspunktet igennem en årrække havde haft en meget stillestående tilværelse, hvor ikke var lagt nogen vægt på drifts og vedligeholdelseforhold for hverken bygninger, agerjord eller skove...". Med det formål at genoprette godset har A

ønsket at begrænse udstrækningen af den vilde natur, og siden overtagelsen i 1993 er der sket en kraftig oprydning overalt med henblik på at sikre en rentabel og effektiv landbrugsdrift.

Oprydningsarbejdet medførte væsentlige ændringer i tilstanden på X Gods og gav anledning til bekymring fra forskellig side og specielt hvad angik naturområdernes fremtid.

På den baggrund blev det i samarbejde med De Danske Landboforeninger, Århus Amt og A i efteråret 1993 vedtaget, at der for hel X Gods skulle udarbejdes en "Helhedsplan" som i størst mulig omfang tilgodeså såvel moderne landbrugsdrift som naturbeskyttelseslovens hensyn. Den 25. maj 1994 blev "Aftalen om helhedsplan for X Gods" tiltrådt af A og Århus Amt".

Den oprindelige aftale om helhedsplan indeholdt nødvendigheden af, at der blev meddelt en række dispensationer fra naturbeskyttelsesloven og vandløbsloven. Århus Amtsråd meddelte den 22. juni 1995 dispensationerne i "Godkendelse af aftale om helhedsplan for X Gods".

Aftale om helhedsplan for X Gods af 9. juli 1996 er tinglyst ved deklaration af 31.01.1997.

Det nedlagte dige fremgår ikke af Aftale om Helhedsplan for X gods fra 1996. Se kortbilag 4. På kortbilaget til Helhedsplanen fremgår andre diger omkring slottet, herunder dige langs Aakærvej.

Det fremgår af "Godkendelse af aftale om helhedsplan for X
 Gods", 1995, under afsnittet om diger, at "der er registreret ca. 21 km
 diger på X Gods. Disse er markeret på Kort- og Matrikelstyrelsens
 seneste 4 cm – kort før 1. juli 1992 og dermed beskyttet, jfr.
 Naturbeskyttelseslovens § 4.....De registrerede diger omfatter både
 stendiger omkring slottet samt jorddiger omkring skovene og mellem
 markerne".

Det nedlagte stendige fremgår ikke af kortbilaget fra Kort- og Matrikelstyrelsens 4 cm kort fra 1989.

..."

Dispensationsafgørelsen blev den 2. november 2015 påklaget til Natur- og Miljøklagenævnet af Danmarks Naturfredningsforening.

Natur- og Miljøklagenævnet ændrede ved afgørelse af 27. oktober 2016 kommunens afgørelse om dispensation for den del af stendiget, der ikke ligger under bygningen eller et rimeligt stykke uden for denne, hvilket blev begrundet i konkrete færdselsforhold. Af begrundelsen fremgår:

"...

Natur- og Miljøklagenævnets bemærkninger og afgørelse

I sagens behandling har deltaget Natur- og Miljøklagenævnets 10 medlemmer: Pernille Christensen (formand), Ole Pilgaard Andersen, Jeppe Brogård, Torben Hansen, Marianne Højgaard Pedersen, Peter Thyssen, Jens Vibjerg, Henrik Høegh, Henrik Waaben og Pelle Andersen-Harild.

Efter museumslovens § 29 a, stk. 1, må der ikke foretages ændring i tilstanden af sten- og jorddiger eller lignende. Efter museumslovens § 29 j, stk. 2, kan kommunalbestyrelsen i særlige tilfælde gøre undtagelse fra bestemmelsen i museumslovens § 29 a, stk. 1.

Museumslovens § 29 a er en forbudsbestemmelse, hvis formål er at sikre sten- og jorddiger som kulturhistoriske spor og sikre de biologiske og landskabelige interesser, der knytter sig til digerne.

Bestemmelserne om beskyttelse af sten- og jorddiger er udmøntet i bekendtgørelse nr. 1027 af 20. august 2013 om beskyttede sten- og jorddiger og lignende (digebekendtgørelsen). Det fremgår af bekendtgørelsens § 1, stk. 1, nr. 1, at stendiger er beskyttede. Det fremgår endvidere af bekendtgørelsens § 1, stk. 1, nr. 4, at andre diger (end stendiger, m.v.), der er angivet på kortbladet for det pågældende område i Geodatastyrelsens kortværk Danmark (1:25.000) i den seneste reviderede udgave forud for den 1. juli 1992, er omfattet af museumslovens § 29 a.

Det aktuelle dige er et stendige, og er dermed beskyttet uanset, om det er angivet på det nævnte kortværk. Det aktuelle dige er ellers ikke angivet på kortet.

Efter praksis skal et dige for at være beskyttelsesværdigt ikke nødvendigvis være såvel landskabeligt som kulturhistorisk eller biologisk værdifuldt. Det er i princippet tilstrækkeligt, at diget vurderes værdifuldt i en henseende. I nævnets praksis er der navnlig lagt stor vægt på digernes kulturhistoriske værdi som udtryk for ældre tiders ejendomsstruktur og udskiftningsmønstre, m.v.

Nævnet lægger til grund, på baggrund af de beskrevne forhold, at det omhandlede dige som minimum har en kulturhistorisk (fortælle)værdi.

Spørgsmålet om dispensation til et allerede gennemført indgreb skal som udgangspunkt behandles, som om der var ansøgt på forhånd til at foretage det pågældende indgreb.

Det fremgår af lovens forarbejder og fast praksis, at det ikke er tilstrækkeligt til at meddele dispensation, at der er påvist driftsmæssige eller økonomiske interesser i at diget fjernes. Med formuleringen, at der kun i "særlige tilfælde" kan dispenseres fra forbuddet mod tilstandsændringer, er det angivet, at der kun sjældent kan gøres egentlige undtagelser, i hvert fald for så vidt angår så væsentlige indgreb som nedlæggelse. Nævnets praksis for dispensation til nedlæggelse af diger i forbindelse med landbrugets drift er i overensstemmelse hermed yderst restriktiv.

Det er nævnets vurdering, at der ikke ville være meddelt dispensation til fjernelse af diget, hvis der havde været søgt herom.

Nævnet finder ikke, at det forhold, at stendiget ikke var indtegnet på kortet til helhedsplanen fra 1996, kan begrunde, at et stendige fjernes i 2010-2012 alene af driftsmæssige årsager.

Beskyttelsen af diget fremgår direkte af loven, og kan således ikke tilsidesættes af helhedsplanen. Helhedsplanen kan således alene indgå i vurderingen af, om der bør meddeles dispensation.

I vurderingen af, om der skal meddeles dispensation lægger nævnet vægt på, at der er tale om en forbudsbestemmelse, hvor det af lovforarbejderne klart fremgår, at driftsøkonomiske hensyn ikke udgør en særlig begrundelse.

Efter nævnets opfattelse kan Helhedsplanen og de heri indeholdte hensyn til genopretning af godsets drift mv. ikke på nuværende tidspunkt tillægges samme vægt som tidligere. Det må således lægges til grund, at der med de omfattende dispensationer i 1996 som udgangspunkt er gjort op med de helt særlige driftsøkonomiske hensyn, som dengang var nødvendige for at videreføre den landbrugsmæssige drift af godset.

Nævnet finder heller ikke, at helhedsplanen fra 1996 kan skabe en berettiget forventning hos ejeren om, at der til enhver tid kan foretages ændringer af beskyttede natur- og kulturelementer, i strid med de i lovgivningen fastsatte forbudsbestemmelser.

Nævnet beslutter på denne baggrund enstemmigt, at kommunens dispensation ændres til et afslag.

Et flertal på 8 af nævnets 10 medlemmer finder dog, at for så vidt angår den del af diget, der er fjernet for at gøre plads til det byggeri, hvortil kommunen har meddelt byggetilladelse uden at tage højde for diget, er der tale om et sådant særligt tilfælde, at der kan meddeles lovliggørende dispensation. Dette understøttes i øvrigt af Kulturstyrelsens udtalelse, jf. ovenfor, under sagens oplysninger.

Flertallet stemmer således for, at meddele lovliggørende dispensation for så vidt angår den del af diget som ligger under den nye bygning og et rimeligt stykke uden for, begrundet i det konkrete færdselsbehov på stedet.

Mindretallet (Pelle Andersen-Harild og Jeppe Brogård) finder ikke, at der er tale om et sådant særligt tilfælde.

Mindretallet stemmer således for, at kommunens lovliggørende dispensation i sin helhed ændres til afslag.

I overensstemmelse med flertallets stemmeafgivning går Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse herefter ud på, at Odder Kommunes afgørelse af 15. oktober 2015 om lovliggørende dispensation til fjernelse af stendige på matr.nr. , Åkær Hgd., Falling, ændres til afslag på dispensation, dog således at dispensationen stadfæstes for så vidt angår den del af diget, som ligger under den nye bygning og et rimeligt stykke uden for, begrundet i det konkrete færdselsbehov på stedet.

..."

Afgørelsen er ikke indbragt for domstolene.

På baggrund af afgørelsen varslede Kulturstyrelsen den 13. september 2017 et påbud og meddelte frist til bemærkninger til den 16. oktober 2017. Den 12. december 2017 meddelte Kulturstyrelsen et påbud om reetablering af diget i overensstemmelse med Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet traf den 7. februar 2019 afgørelse vedrørende Odder Kommunes vedligeholdelse af Åkær Å i overensstemmelse med regula-

tivet for åen. Af afgørelsen fremgår vedrørende betydningen af helhedsplanen for ^x Gods blandt andet:

” ...

2. Sagens oplysninger

Deklaration om helhedsplan for ^x Gods

Det fremgår af sagens oplysninger, at der er tinglyst en deklARATION på ejendommen i 1997 (13-02-1997). Deklarationen er udstedt for klagers ejendom og hedder ”Aftale om helhedsplan for ^x Gods”.⁴

I forhold til Åkær Å fremgår det af helhedsplanens punkt 3, at vedligeholdelse sker som fastsat i det reviderede regulativ fra 1990. Videre fremgår, at udbygning af åens profil med et dobbeltprofil fra st. 0 til st. 3.820 er godkendt af Århus Amt.

...

Det fremgår af helhedsplanens punkt 4, at dræn langs Åkær Å fra hidtil opdyrkede arealer skal kunne virke, og at amtet skal frilægge drænuDløb efter ejers markering, så vandet frit kan løbe ud i åen, og så det er muligt for ejeren at foretage vedligeholdelse af drænene.

Videre fremgår, at alle vandløbene i Åkær Å skal restaureres og vedligeholdes, således etablerede detaildræn kan fungere efter oprindelig hensigt og at dette bl.a. skal sikres ved, at bundkoten nedstrøms drænuDløb ikke noget sted er højere end udløbets bundkote. Det er en forudsætning, at arbejdet kan udføres gennem almindeligt vedligeholdelsesarbejde i vandløbene.

Regulativ for Åkær Å

Åkær Å, der er et offentligt vandløb, er omfattet af ”Regulativ for Åkær Å” fra 2001,⁵ der erstattede det tidligere regulativ af 1. august 1990. Regulativet omfatter en samlet strækning på 5.880 m.

...

3. Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1 Miljø- og Fødevarerklagenævnets prøvelse

Det fremgår af § 11, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse af en afgørelse til de forhold, der er klaget over.

Det følger endvidere af § 11, stk. 2, i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse til de væsentligste forhold.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har i denne klagesag fundet anledning til at behandle følgende forhold:

- 1) Administrationsgrundlaget
- 2) Vedligeholdelsen af Åkær Å

...

3.2.1 Ad 1) Administrationsgrundlaget

Det fremgår af vandløbslovens § 62, at uanset forholdene ved et vandløb eller anlæg tidligere er fastlagt ved aftale, eller at der tidligere er truffet afgørelse herom, kan der fastsættes nye bestemmelser vedrørende vandløbet eller anlægget, hvis de faktiske forhold har ændret sig, eller hvis den tidligere aftale eller afgørelse må anses for utilstrækkelig.

Efter lovens § 88 bevarer afgørelser truffet efter de hidtil gældende bestemmelser deres gyldighed, indtil der, i medfør af loven eller regler udstedt med hjemmel i loven, træffes ny afgørelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at den tinglyste deklaration gælder supplerende for regulativet, hvorefter kommunen skal vedligeholde vandløbet i overensstemmelse med både den tinglyste deklaration (helhedsplanen for ^x Gods tinglyst den 31. januar 1997), og det gældende vandløbsregulativ. Nævnet har navnlig lagt vægt på, at deklarationen pr. januar 2019 stadig er tinglyst på de omfattede matrikler, og at det ikke fremgår af regulativet, at deklarationen er ophævet. Det betyder, at i det omfang, der i deklarationen er aftalt vedligeholdelse i et videre omfang end fastsat i regulativet, skal både deklarationen og regulativets bestemmelser efterleves af den ansvarlige.

Den tinglyste deklaration fra 1997 indeholder "Helhedsplan for ^x Gods", matrikelkort og kortskitse til helhedsplan for ^x Gods.

..."

^x Gods v/ ^A anmodede den 14. juli 2021 Miljø- og Fødevareklagenævnet om genoptagelse af klagesagen vedrørende Odder Kommunes afgørelse af 15. oktober 2015. Som grundlag for anmodningen anførtes, at der forelå nye retlige forhold, idet det blev anført, at helhedsplanen for ^x Gods skal tillægges samme betydning i sagen efter museumsloven som i den sag, der blev afgjort ved Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 7. februar 2019 vedrørende vandløbsloven.

Miljø- og Fødevareklagenævnet traf ved formandsafgørelse den 1. november 2021 afgørelse om afslag på genoptagelsesanmodningen. Af afgørelsen, der ikke er indbragt for domstolene efter museumslovens § 29 x, fremgår blandt andet:

" ...

AFSLAG på anmodning om genoptagelse af sag om lovliggørende dispensation til nedlæggelse af dige i Odder Kommune

Miljø- og Fødevareklagenævnet ændrede den 27. oktober 2016 delvist Odder Kommunes afgørelse af 15. oktober 2015 om lovliggørende dispensation til nedlæggelse af dige på matr. nr. , Åkær Hgd., Falling, til et afslag, idet nævnet stadfæstede dispensationen for så vidt angår den del af diget, som havde ligget under en nyopført bygning og et rimeligt stykke uden for, begrundet i det konkrete færdselsbehov på stedet.¹

Ejendommens ejer, der er repræsenteret ved advokat, har anmodet Miljø- og Fødevareklagenævnet om at genoptage behandlingen af klagesagen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet afslår anmodningen om at genoptage behandlingen af klagesagen.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales ikke.

...

2. Sagens oplysninger

2.1 Odder Kommunes afgørelse af 15. oktober 2015

Odder Kommune meddelte den 15. oktober 2015 lovliggørende dispensation til en mellem 2010 og 2012 foretagen nedlæggelse af 104 meter af et stendige omkring ^X Gods. Kommunen lagde ved afgørelsen vægt på, at diget ikke var indtegnet i sin fulde længde på kort over beskyttede sten- og jorddiger for Kulturstyrelsen, på baggrund af henvendelse fra kommunen, opdaterede kortlaget i december 2014, og at kommunen i forbindelse med byggetilladelse til forlængelse af eksisterende landbrugsbygninger (maskinhus) i 2009 ikke havde draget omsorg for at varetage beskyttelse af forholdene omkring diget. Kommunen vurderede på baggrund heraf, at ^X Gods havde handlet i god tro, og at der var opstået en berettiget forventning om, at en nedlæggelse af diget ikke krævede dispensation. Kommunen vurderede endvidere, med henvisning til "Helhedsplan for ^X Gods" herunder de heri meddelte dispensationer, at der var tale om et særligt tilfælde.

2.2 Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 27. oktober 2016

Natur- og Miljøklagenævnet traf den 27. oktober 2016 afgørelse om at ændre Odder Kommunes afgørelse af 15. oktober 2015 om lovliggørende dispensation til fjernelse af stendige på matr.nr. ^X, Åkær Hgd., Falling, til afslag på dispensation, dog således at dispensationen stadfæstes for så vidt angår den del af diget, som lå under den nye bygning og et rimeligt stykke uden for, begrundet i det konkrete færdselsbehov på stedet.

Natur- og Miljøklagenævnet vurderede, at der ikke ville være meddelt dispensation til nedlæggelse af diget, hvis der havde været søgt herom.

Natur- og Miljøklagenævnet fandt ikke, at det forhold, at stendiget ikke var indtegnet på kortet til helhedsplanen fra 1996, kunne begrunde, en nedlæggelse af et stendige i 2010-2012 alene af driftsmæssige årsager. Nævnet bemærkede, at beskyttelsen af diget fremgår direkte af loven, og således ikke kan tilsidesættes af helhedsplanen. Helhedsplanen kunne således alene indgå i vurderingen af, om der bør meddeles dispensation.

Natur- og Miljøklagenævnet anførte, at helhedsplanen og de deri indeholdte hensyn til genopretning af godsets drift mv. ikke på tidspunktet for nedlæggelsen kunne tillægges samme vægt som tidligere. Nævnet lagde således til grund, at der med de omfattende dispensationer i 1996 som udgangspunkt var gjort op med de helt særlige driftsøkonomiske hensyn, som dengang var nødvendige for at videreføre den landbrugsmæssige drift af godset. Nævnet fandt heller ikke, at helhedsplanen fra 1996 kunne skabe en berettiget forventning hos ejeren om, at der til enhver tid kunne foretages ændringer af beskyttede natur- og kulturelementer, i strid med de i lovgivningen fastsatte forbudsbestemmelser.

Et flertal i Natur- og Miljøklagenævnet fandt dog, at der for så vidt angik den del af diget, der var fjernet for at gøre plads til det byggeri, som kommunen havde meddelt byggetilladelse uden at tage højde for diget, var tale om et sådant særligt tilfælde, at der kunne meddeles lovliggørende dispensation. Mindretallet fandt ikke, at der var tale om et sådant særligt tilfælde og fandt, at kommunens lovliggørende dispensation i sin helhed skulle ændres til et afslag.

2.3 Anmodningen om genoptagelse

Som begrundelse for anmodningen har ejendommens ejer anført, at Miljø- og Fødevareklagenævnet i en afgørelse af 7. februar 2019 om vedligeholdelse af Åkær Å, har udtalt, at helhedsplanen for ^X Gods supplerer de regler, der i øvrigt gælder på området. Det er anmoders opfattelse, at helhedsplanen også skal indgå i klagesagen vedrørende diget med samme retskraft.

Til støtte herfor har anmoder anført, at på det tidspunkt hvor "Aftale om helhedsplan for X Gods" blev indgået med myndighederne og senere tinglyst som deklaration på ejendommen, var det muligt ved dispensation at meddele tilladelse til ændring af eller nedlæggelse af diger. Anmoder har videre anført, at Helhedsplanen for X Gods må forstås som en for ejerne og myndighederne gensidig forpligtende aftale, hvor der tages stilling til, hvorledes X Gods og dets arealer fremover skal administreres. Det fremgår af helhedsplanens tekst, at den vedrører dispensationer vedrørende vandløb, dræning, vandhuller og diger. Det fremgår yderligere, at dispensation og vilkår til en sådan, er knyttet til helhedsplanen, således at enkelte dispensationer ikke kan udnyttes uden at opfylde alle vilkår. Anmoder har bemærket, at disse vilkår ikke er ændret.

Anmoder har endvidere bemærket, at det aktuelle dige ikke er angivet på det kortmateriale, der blev udarbejdet i forbindelse med helhedsplanen. Anmoder finder, at dette forhold har skabt berettiget og beskyttelsesværdig forventning om, at der ikke er et beskyttet sten- eller jorddige, samt en forventning om, at der ikke vil blive rejst krav omkring retablering af diget, idet helhedsplanen er udtryk for en dispensation.

Anmoder har den 6. oktober 2021 fremsendt en retsbog fra en forliget civil sag mellem Odder Kommune og X Gods om vedligeholdelsen af Åkær Å. Det fremgår af forliget, at kommunen anerkender, at kommunen ikke har dokumenteret, at Åkær Å i år 2016 var vedligeholdt i overensstemmelse med "Regulativ for Åkær Å" fra 2001 og Deklaration "Aftale om helhedsplan for Åkær Gods". Forliget er indgået på baggrund af Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af den 7. februar 2019 om "ændring af afgørelse i sag om Odder Kommunes vedligeholdelse af Åkær Å".

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger

En myndighed er forpligtet til at genoptage behandlingen af en sag, hvis der i forbindelse med anmodningen om genoptagelse er fremkommet nye faktiske oplysninger af så væsentlig betydning, at der er en vis sandsynlighed for, at sagen havde fået et andet udfald, hvis oplysningerne havde foreligget i forbindelse med den tidligere behandling af sagen. En myndighed kan også have pligt til at genoptage behandlingen af en sag, hvis der ved den tidligere sagsbehandling er begået væsentlige fejl. Desuden kan væsentlige nye retlige forhold betyde, at der er en forpligtelse til at genoptage behandlingen af en sag. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis domstolene i en tilsvarende sag har underkendt myndighedens fortolkning eller praksis, eller der er sket væsentlig ændring med tilbagevirkende kraft i det retsgrundlag, der forelå på tidspunktet for den tidligere afgørelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at der med anmodningen om genoptagelse ikke er fremkommet væsentlige nye retlige forhold, der kan begrunde, at behandlingen af klagesagen genoptages.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at "Helhedsplan for X Gods" var genstand for en indgående behandling i klagenævnets afgørelse i 2016, herunder i forhold til digets umiddelbare beskyttelse efter digebekendtgørelsen, selvom diget ikke var medtaget på kortbilag til helhedsplanen over diger i området. Klagenævnet har derfor taget stilling til betydningen af helhedsplanen i forhold til museumsloven, hvad angår det konkrete dige, og der er ikke med klagen fremkommet oplysninger, som understøtter, at nævnets vurdering har været forkert.

Det forhold, at helhedsplanen er indgået som en del af det religiøse grundlag for nævnets vurdering i en sag om vedligeholdelse af Åkær Å efter vandløbsloven, eller at der mellem klager og Odder Kommune er indgået forlig i en civil sag om vedligeholdelse af vandløbet, kan ikke føre til et andet resultat. Nævnet har herved lagt vægt på, at i det omfang der i helhedsplanen er aftalt vedligeholdelse i et videre omfang end fastsat i

vandløbsregulativet for Åkær Å, skal både helhedsplanen og regulativet i overensstemmelse med vandløbslovens § 62 efterleves af den ansvarlige, og at der er bestemmelser i planens pkt. 3, som går ud over regulativet, og som derfor skal iagttages ved den løbende vedligeholdelse af vandløbet.

Helhedsplanens pkt. 2 vedrørende diger/hegn indeholder derimod alene bestemmelser om vedligeholdelse af diger og giver herudover ret til at fjerne et dige langs område 15 (sydøst for hovedbygningen) og undlade at retablere et dige langs naturstien nord for Horsensvej.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder på den baggrund ikke, at klagenævnets vurdering af helhedsplanen i forhold til museumsloven har været forkert, eller at Miljø- og Fødevareklagenævnets senere afgørelse af 7. februar 2019 er et udtryk for, at helhedsplanen generelt skal indgå med en større vægt end tidligere.

..."

Der er under sagen fremlagt bødeforelæg af 9. marts 2022, hvor der er rejst tiltale for overtrædelse af naturbeskyttelseslovens § 89, stk. 1, nr. 11, ved at vilkår 3, pkt. 7.5 om enge, moser og overdrev i godkendelsen af aftale om helhedsplan for ^x Gods idet der er høstet på arealer omfattet af helhedsplanen er høstet forud for den 15. juli 2021, uagtet det er bestemt i vilkåret, at der kun må høstes i perioden fra den 15. juli til den 1. oktober.

Forklaringer

Der er afgivet partsforklaring af ^A og vidneforklaring af ^F.

^A har forklaret, at han har ejet ^x Gods siden 1993, hvor han købte ejendommen en halv time før der skulle have været afholdt tvangsauktion over ejendommen, der havde ry for at være landets mest forfaldne gods. Han har forinden købet af ^x Gods ejet omkring 20 andre ejendomme.

Helhedsplanen for ^x Gods kom i stand i forbindelse med, at han på grund af godsets forfald ønskede at istandsætte godset. Det daværende Århus Amt påbegyndte efter hans overtagelse af godset en meget detaljeret registrering af forholdene på stedet, hvilket gav anledning til visse uoverensstemmelser mellem ham og amtet. For at få et bedre samarbejde i stand, blev arbejdet med helhedsplanen for ^x Gods iværksat med henblik på, at det skulle udgøre rammerne for godsets drift fremover. Som led i helhedsplanen blev 80 ha af godsets jord taget ud af driften til fredning således, at der blev skabt en grøn korridor, ligesom der blev etableret grøfter, hegn og lignende for at give ejendommen et varieret udtryk.

Bevarelsen af helhedsplanen, og hans medvirken hertil trods indledningsvis skepsis, har vist sig at udgøre en fornuftig og afbalanceret ramme for ejendommen og ejendommens drift. Af den grund har helhedsplanen også været overholdt.

^x Gods tog i juni 2021 imod kreaturer fra Mols Bjerge, hvorfor der blev afgræsset på nogle arealer forud for den 15. juli. I modsætning til at der kunne være slået græs stridende mod helhedsplanen, opfattede han dette som nødvendigt. Det tilstræbes at følge helhedsplanen, og bevarelsen af de landskabsmæssige forhold ligger ham meget på sinde, da driften i modsat fald ikke kan styres efter hensigten. Ifølge helhedsplanen skal den grønne korridor være indhegnet til græsning i den periode, der er angivet i planen.

Det var Århus Amt, der tog initiativet til udarbejdelsen af helhedsplanen for

^x Gods. Der var på daværende tidspunkt enighed om, at en samlet regulering var vigtig, og alle interessenter var med i arbejdet med planen. Da han opfattede planen som uigenkaldelig, blev han derfor noget overrasket over, at Kommunernes Landsforening over for Odder Kommune havde givet udtryk for, at helhedsplanen var en nullitet, hvilket udgjorde en del af grundlaget for søgsmålet sammenholdt med Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse af 12. december 2017 om reetablering af et dige, der ikke fandtes på tidspunktet for helhedsplanen, men først efterfølgende blev etableret. Diget blev etableret i årene efter overtagelsen af godset for at skabe en æstetisk harmonisk og præsentabel indkørsel til hovedbygningen. En del af diget står stadig, mens en del er fjernet, ligesom der er bygget ind over diget.

Han havde ikke indgået forliget med Odder Kommune, såfremt det ikke var blevet præciseret, at helhedsplanen var en del af reguleringsgrundlaget for

^x Gods.

^F har forklaret, at han driver en maskinstation ved siden af svineavl. Sideløbende med det driver han Herregårdsrådgiveren. Han er uddannet agrarøkonom.

Han fik kontakt med ^A i forbindelse med, at han søgte arbejde. Han blev ansat som driftsleder på ^x Gods ved overtagelsen og havde forinden været tilknyttet ejendomme i Brovst og Østbirk. ^x Gods var på tidspunktet for overtagelsen af ejendommen i en meget dårlig stand, og det var noget af det værste han har set. Han tiltrådte stillingen på ^x Gods den 7. juli 1993.

Efter hans opfattelse har der ikke været et dige på den position, hvor Slots- og Kulturstyrelsen mener, at der skulle være fjernet et. Han fandt et 4 cm kort fra 1986, hvor diget efter hans opfattelse ikke kunne genfindes, ligesom det ikke på anden måde har været omtalt i helhedsplanen. Dette stemmer også med foto fra stedet, der ikke viser noget dige. I forbindelse med forlængelse af to bygninger på ejendommen i 2008, blev det ikke nævnt i byggetilladelsen, uagtet den ene

bygning ville skulle krydse diget. Han har haft kontakt med Odder Kommune, der dog ikke har være behjælpelig med afklaring af forholdene.

I forbindelse med Helhedsplanen for ^x Gods er nogle misligholdte diger blevet reetableret, ligesom der er etableret et dige fra hovedbygningen til Åkærvej.

Der er et stort opland til Åkær Å, og da åen var misligholdt, måtte der laves dræn med henblik på aflastning af vandløbet. De tog driftsareal, omfattende 80 ha, ud af drift i forbindelse med Helhedsplanen for ^x Gods med henblik på, at åen kunne have en reel funktion som afvandingskanal.

Helhedsplanen blev til i forbindelse med, at Århus Amt påbegyndte en registrering af forholdene på ejendommen, hvilket i samråd og samarbejde med ^x Gods blev fortsat ved indgåelsen af Helhedsplanen for ^x Gods, navnlig i forhold til, at alt nyt skulle godkendes. ^x Gods ville i øvrigt ikke kunne drives rentabelt forud for at Helhedsplanen for ^x Gods blev indgået med Århus Amt.

Forespurgt af advokat Daniella Gabris har han forklaret, at han var ansat ved ^x Gods indtil 1996, uden han i dag husker præcis, hvornår han fratrådte.

Parternes synspunkter

^x Gods v/ ^A har i sit påstandsdokument til støtte for den nedlagte påstand anført:

" ...

ANBRINGENDER:

Til støtte for de nedlagte påstande påberåbes følgende hovedanbringender:

- At Slots- og Kulturstyrelsen er bundet af helhedsplanen og ikke ensidigt samt med skærpende og bindende virkning for sagsøger kan ændre den heraf følgende regulering.
- At "Godkendelse af aftale om helhedsplan for ^x Gods" såvel som "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" som minimum nyder beskyttelse som begunstigende forvaltningsakter, idet udstedelsen, herunder de til ^x Gods meddelte dispensationer og tilladelser, er foretaget med hjemmel i naturbeskyttelsesloven, museumsloven og vandløbsloven, hvorefter der er

tale om reel myndighedsudøvelse, og idet udstedelsen er underlagt klagefrist såvel som søgsmålsfrist.

- At Slots- og Kulturstyrelsen er underlagt forbuddet mod reformatio in pejus, ligesom Slots- og Kulturstyrelsen ikke kan ændre eller tilbagekalde "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" til skade for sagsøger.
- At "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" er udtømmende og indeholder samtlige forhold, som er beskyttet af lovgivningen, jf. ordene "der er ... efter amtets vurdering ikke tale om, at der uden for skovene er flere emner end vist på kortbilaget 1, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §§ 3 og 4" (bilag 4, side 7, punkt 2.3, sidste afsnit), hvorefter forhold, som ikke fremgår af kortbilaget til Helhedsplanen, ikke er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3 eller museumslovens § 29 a.
- At stendiget D00.133.585, som delvist blev nedtaget af sagsøger mellem 2010 og 2012, ikke er beskyttet af museumslovens § 29 a, stk. 1 (daværende § 4 i naturbeskyttelsesloven), idet diget – hvis diget i et hele taget har været beskyttet – som minimum mistede sin beskyttelse som følge af udstedelsen af "Aftale om helhedsplan for ^x Gods, idet diget ikke er markeret på kortbilag 1 til helhedsplanen.
- At stenkisten ikke er beskyttet af museumsloven, idet "Aftale om Helhedsplan for ^x Gods", som blev godkendt af daværende fredningsmyndighed, forudsatte, at stenkisten ikke var beskyttet, idet stenkisten ikke fremgår af kortbilag til Helhedsplanen.
- At Slots- og Kulturstyrelsen, når den som styrelse bliver bekendt med, at et krav fra styrelsen er i strid med en regulerende forvaltningsaftale, er forpligtet til at søge berigtiget, at kravet ikke gennemføres. I denne sag kravet om retablering af diget der er i strid med, "Aftalen om Helhedsplanen for ^x Gods".
- At sagsøgte som myndighed har bevisbyrden for, at der dels har været et dige og dels en vejliste, samt at såvel dige som vejliste er beskyttet som påstået af sagsøgte. Det bestrides, at denne bevisbyrde er løftet.

..."

Slots- og Kulturstyrelsen har i sit påstandsdokument anført:

" ...

2. ANBRINGENDER

2.1 Ad sagsøgers påstand 2 og 3 vedrørende stendiget

Slots- og Kulturstyrelsen påstår principalt afvisning overfor påstand 2 og 3, da sagsøger ikke i en sag mod styrelsen og efter udløbet af søgsmålsfristen for Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 27. oktober 2016 (bilag 11) kan få prøvet, om stendiget er omfattet af beskyttelsen efter museumsloven.

Slots- og Kulturstyrelsen har i afgørelse af 12. december 2017 (bilag 13) meddelt påbud om retablering af stendige D00.133.585.

Sagsøger gør gældende, at stendiget ikke er beskyttet af museumslovens regler, da stendiget ikke fremgår af kortbilaget til helhedsplanen af 9. juli 1996 (bilag 2). Sagsøger gør i tilknytning hertil gældende, at stendiget derfor ikke kan kræves retableret. Dette bestrides.

Sagsøgers påstand 2 og 3 om stendiget angår i realiteten en prøvelse af Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 27. oktober 2016 (bilag 11), hvorved nævnet tog stilling til spørgsmålet om, hvorvidt stendiget var fjernet med rette, herunder betydningen af helhedsplanen i forhold til museumsloven, hvad angår det konkrete dige.

Som det fremgår af Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse (bilag 11, side 7), fandt nævnet, at det forhold, at stendiget ikke var indtegnet på kortet til helhedsplanen, ikke kunne begrunde, at stendiget kunne fjernes. Nævnet henviste til, at beskyttelsen af stendiget fremgår direkte af museumsloven og således ikke kan tilsidesættes af helhedsplanen. Nævnet udtalte bl.a. følgende i afgørelsen:

"Det aktuelle dige er et stendige, og er dermed beskyttet uanset, om det er angivet på det nævnte kortværk. [...]"

Efter praksis skal et dige for at være beskyttelsesværdigt ikke nødvendigvis være såvel landskabeligt som kulturhistorisk eller biologisk værdifuldt. Det er i princippet tilstrækkeligt, at diget vurderes værdifuldt i en henseende. I nævnets praksis er der navnlig lagt stor vægt på digernes kulturhistoriske værdi som udtryk for ældre tiders ejendomsstruktur og udskiftningsmønster, m.v.

Nævnet lægger til grund, på baggrund af de beskrevne forhold, at det omhandlede dige som minimum har en kulturhistorisk (fortælle)værdi. [...]

Det er nævnets vurdering, at der ikke ville være meddelt dispensation til fjernelse af diget, hvis der havde været søgt herom.

Nævnet finder ikke, at det forhold, at stendiget ikke var indtegnet på kortet til helhedsplanen fra 1996, kan begrunde, at et stendige fjernes i 2010-2012 alene af driftsmæssige årsager.

Beskyttelsen af diget fremgår direkte af loven, og kan således ikke tilsidesættes af helhedsplanen. Helhedsplanen kan således alene indgå i vurderingen af, om der bør meddeles dispensation.”

Hvis sagsøger ønskede domstolenes stillingtagen til spørgsmålet om, hvorvidt stendiget var fjernet med rette, herunder hvorvidt helhedsplanen kunne tilsidesætte beskyttelsen efter museumsloven, skulle sagsøger have indbragt Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 27. oktober 2016 for domstolene inden 6 måneder, jf. museumslovens § 29 x, og retssagen skulle have været anlagt mod nævnet. Søgsmålsfristen på 6 måneder i museumslovens § 29 x er absolut og indeholder ingen undtagelser.

Spørgsmålet om, hvorvidt stendiget er beskyttet af museumslovens regler, kan således ikke prøves i en senere retssag anlagt mod Slots- og Kulturstyrelsen. Det ændrer Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 7. februar 2019 (bilag 23) ikke på.

Påstand 2 og 3 skal derfor afvises.

De samme synspunkter gøres gældende i forhold til den subsidiære frifindelsespåstand. Slots- og Kulturstyrelsen er ikke rette sagsøgte.

Det bemærkes, at stendiget først blev omfattet af beskyttelsen i (den gang) naturbeskyttelseslovens § 4, stk. 1, da bekendtgørelse nr. 624 af 25. juni 2001 om beskyttede sten- og jorddiger og lignende trådte i kraft den 1. august 2001. Stendiget var således ikke omfattet af beskyttelsen, da helhedsplanen blev udarbejdet i 1996.

2.2 Ad sagsøgers påstand 1 og 4 vedrørende vejken

Slots- og Kulturstyrelsen gør gældende, at vejken 2814:16 er beskyttet efter museumslovens § 29 e. Som det følger af § 29 e, stk. 3, trådte beskyttelsen i kraft, da sagsøger ved brev af 16. marts 2018 (bi-

lag 17) modtog meddelelse fra Slots- og Kulturstyrelsen om fortidsmindets tilstedeværelse på ejendommen.

Det er ubestridt, at vejlisten er et fortidsminde. Det bemærkes i den forbindelse, at vejlisten er omfattet af museumslovens bilag 1, kapitel 2, nr. 3, om bro- og vejanlæg.

Sagsøger gør gældende, at vejlisten ikke er beskyttet af museumslovens regler, da vejlisten ikke fremgår af kortbilaget til helhedsplanen af 9. juli 1996 (bilag 2). Dette bestrides.

At vejlisten ikke fremgår af kortet til helhedsplanen fra 1996 (bilag 2) medfører ikke, at Slots- og Kulturstyrelsen er afskåret fra ved meddelelse til sagsøger at lade vejlisten blive omfattet af beskyttelsen i museumslovens § 29 e, stk. 2.

Slots- og Kulturstyrelsen bestrider i forlængelse heraf, at helhedsplanen fra 1996 udgør et reguleringsgrundlag i forhold til styrelsens administration af museumslovens regler for så vidt angår sagsøgers ejendom. Helhedsplanen kan ikke fortrænge eller gå forud for beskyttelsen i museumsloven. Dette følger af Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 27. oktober 2016 (bilag 11).

Det bemærkes i den forbindelse, at helhedsplanen ikke ses at vedrøre andre fortidsminder m.v. end de diger, der på tidspunktet for helhedsplanens udarbejdelse i 1996 var registrerede på ejendommen, jf. bilag 2.

Det bemærkes, at Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 7. februar 2019 (bilag 23) ikke omhandler spørgsmålet om beskyttelse af vejlisten, og afgørelsen har derfor ikke betydning for spørgsmålet om, hvorvidt Slots- og Kulturstyrelsen kan fastholde håndhævelsen vedrørende vejlisten efter museumsloven.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 7. februar 2019 angår alene spørgsmålet om vedligeholdelse af ^x Å.

I overensstemmelse med de anførte synspunkter udtalte Miljø- og Fødevareklagenævnet i afgørelse af 1. november 2021 (bilag H) om afslag på sagsøgers anmodning om genoptagelse af klagesagen afgjort ved nævnets afgørelse af 27. oktober 2016 (bilag 11) bl.a. følgende:

"Helhedsplanens pkt. 2 vedrørende diger/hegn indeholder derimod alene bestemmelser om vedligeholdelse af diger og giver herudover ret til at fjerne et dige langs område 15 (sydøst for hovedbygningen) og undlade at retablere et dige langs naturstien nord for Horsensvej.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder på den baggrund ikke, at klagenævnets vurdering af helhedsplanen i forhold til museumsloven har været forkert, eller at Miljø- og Fødevareklagenævnets senere afgørelse af 7. februar 2019 er et udtryk for, at helhedsplanen generelt skal indgå med en større vægt end tidligere."

Slots- og Kulturstyrelsen skal derfor frifindes for sagsøgers påstand 1 og 4.
..."

Parterne har under hovedforhandlingen nærmere redegjort for deres opfattelse af sagen.

Rettens begrundelse og resultat

Det lægges til grund, at "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" blev indgået mellem ^x Gods v/ ^A og det daværende Århus Amt med henblik på at skabe rammerne for en drift af ejendommen, der både tog hensyn til en moderne landbrugsdrift og til naturbeskyttelsesmæssige hensyn, jf. Århus Amts "Godkendelse af aftale om helhedsplan for ^x Gods". Aftalekomplekset, bestående af "Godkendelse af aftale om helhedsplan for ^x Gods" og "Aftale om helhedsplan for ^x Gods", indeholder, ud over beskrivelsen af forholdene på ejendommen, både aftaler og afgørelser for ejendommen. Afgørelserne er gengivet afsnit 7 i "Godkendelse af aftale om helhedsplan for ^x Gods". Af de generelle bemærkninger i afsnit 7 i "Godkendelse af helhedsplan for ^x Gods" fremgår, at helhedsplanen alene omfatter registrerede diger, vandhuller, enge, moser, overdrev og vandløb i det åbne land uden for skovene og Uldrup Bakker, samt at planen ikke omfatter forhold, omfattet af andre love, hvilket i en lidt anden formulering gentages i "Aftale om helhedsplan for ^x Gods".

De forhold på ^x Gods, som hører under Slots- og Kulturstyrelsens forvaltningsområde, udgøres af sten- og jorddiger samt fortidsminder, jf. museumslovens kapitel 8 a, der blev indsat i museumsloven ved lov nr. 454 af 9. juni 2004, trådt i kraft den 1. oktober 2004. Forud herfor var forholdene omfattet af naturbeskyttelseslovens § 4 og §§ 12 til 13, der samtidig med indsættelsen af kapitel 8 a i museumsloven blev ophævet. Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, lovforslag 146 af 28. januar 2004, vedrørende § 4.2, at der "hovedsagelig er tale om en rent teknisk overførsel, og der er således med lovforslaget ikke tilsig-

tet væsentlige indholdsmæssige ændringer i den eksisterende retstilstand på dette område.”

”Aftale om helhedsplan for ^x Gods” indeholder i punkt 2 en beskrivelse af de på ejendommen registrerede diger og hegn. Udover bestemmelser om vedligeholdelse af disse, indeholder aftalen alene en ret til at fjerne et dige langs område 15, der er beliggende sydøst for hovedbygningen. I ”Godkendelse af aftale om helhedsplan for ^x Gods” er i punkt 7.2 endvidere meddelt tilladelse til retlig lovliggørelse af fjernelse af et dige langs den nedlagte jernbane øst for område 10. ”Aftale om helhedsplan for ^x Gods” og ”Godkendelse af aftale om helhedsplan for ^x Gods” indeholder derimod ikke beskrivelser af for-tidsminder.

Spørgsmålet om betydningen af ”Aftale om helhedsplan for ^x Gods” i forhold til et stendige, har været genstand om for prøvelse ved Natur- og Miljøklagenævnet, der ved afgørelse af 27. oktober 2016 traf afgørelse om delvis ændring af en lovliggørende dispensation til fjernelse af et 104 meter langt dige på ejendommen, meddelt af Odder Kommune. Natur- og Miljøklagenævnet konstaterede i afgørelsen, at ”Aftale om helhedsplan for ^x Gods” ikke kan fortrænge en beskyttelse af stendiget, der direkte fremgår af museumslovens § 29 a, stk. 1, hvorimod det kan indgå som del af grundlaget for kommunalbestyrelsens vurdering af, hvorvidt der skal meddeles dispensation efter museumslovens § 29 j, stk. 2. Denne afgørelse blev ikke, efter museumslovens § 29 x, indbragt for domstolene. Miljø- og Fødevarerklagenævnet traf den 1. november 2021 afgørelse om at afslå en anmodning af ^x Gods v/ ^A om genoptagelse af klagesagen. Baggrunden for anmodningen om genoptagelse af klagesagen var, at Miljø- og Fødevarerklagenævnet den 7. februar 2019 havde truffet afgørelse om vedligeholdelse af Åkær Å, hvor ”Aftale om helhedsplan for ^x Gods” blev tillagt betydning som supplerende for regulativet for Åkær Å. Ved afgørelsen af 1. november 2021, der er en formandsafgørelse, fandt Miljø og Fødevarerklagenævnet ikke grundlag for at ændre den tidligere bedømmelse af ”Aftale om helhedsplan for ^x Gods”. Denne afgørelse er heller ikke, efter museumslovens § 29 x, indbragt for domstolene.

Museumslovens § 29 a, stk. 1, indeholder et lovbestemt forbud mod ændringer i tilstanden af sten- og jorddiger. Det fremgår af bekendtgørelse nr. 1190 af 26. september 2013 om beskyttelse af sten- og jorddiger og lignende, hvilke diger, der er omfattet af museumslovens § 29 a, stk. 1. Stendiger er efter bekendtgørelsens § 1, stk. 1, nr. 1, uden videre beskyttet, hvorimod andre diger efter bestemmelsens nr. 4, alene er omfattet, såfremt det er angivet på kortbladet for det pågældende område i Geodatastyrelsens kortværk Danmark (1:25.000) i den seneste reviderede udgave forud for den 1. juli 1992. I det omfang et dige er omfattet af bekendtgørelsens § 1, stk. 1, nr. 1 eller 4, og dermed beskyttet efter museumslovens § 29 a, stk. 1, kan denne lovbestemte beskyttelse ikke tilsidesættes eller

ændres af "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" således, at et dige på ejendommen, der ikke omtales i aftalen eller indtegnet på det kortmateriale, der udgør en del af aftalen, er undtaget fra beskyttelsen efter museumslovens § 29 a, stk. 1.

"Aftale om helhedsplan for ^x Gods" udgør derfor ikke en del af reguleringsgrundlaget for stendiger og andre diger, der er omfattet af museumslovens § 29 a, stk. 1. At "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" kan indgå i vurderingen af en eventuel dispensation fra museumslovens § 29 a, stk. 1, hvilket kan gives undtagelsesvis af kommunalbestyrelsen, jf. museumslovens § 29 j, stk. 1, kan ikke føre til en anden vurdering.

Angående fortidsminder indeholder museumslovens § 29 e, stk. 1, et forbud mod ændring i tilstanden af fortidsminder, medmindre der er tale om ændringer af underordnet betydning. Efter bestemmelsens stk. 2, fremgår de beskyttede fortidsminder af et bilag til loven, og af stk. 3, fremgår at visse typer fortidsminder alene er beskyttet efter stk. 1, når ejeren har modtaget meddelelse herom fra kulturministeriet. De fortidsmindetyper, der er beskyttede, fremgår af bilagets kapitel 1, og de fortidsmindetyper, hvor beskyttelsen kræver meddelelse herom til ejendommens ejer, fremgår af bilagets kapitel 2.

"Aftale om helhedsplan for ^x Gods", der efter sit indhold ikke omhandler fortidsminder på ejendommen, kan ikke i forhold til Slots- og Kulturstyrelsens administration af reglerne om beskyttelse af fortidsminder efter museumslovens § 29 e, tillægges betydning, hvad enten der er tale om fortidsminder beskyttet direkte af bestemmelsen i museumslovens § 29 e, stk. 1, jf. bilaget kapitel 1, eller der er tale om fortidsminder hvor beskyttelsen forudsætter en meddelelse herom til ejendommens ejer, jf. bilagets kapitel 2.

Da "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" ikke efter det ovenfor anførte indgår i det gældende reguleringsgrundlag for så vidt angår Slots- og Kulturstyrelsens administration af museumslovens kapitel 8 a i forhold til ^x Gods v/ ^A, tages Slots- og Kulturstyrelsens påstand om frifindelse til følge.

Efter sagens udfald skal ^x Gods v/ ^A betale sagsomkostninger til Slots- og Kulturstyrelsen til dækning af styrelsens omkostninger til advokatbistand. Ved beløbets fastlæggelse lægges vægt på sagens omfang, forløb og udfald. For så vidt angår sagens omfang lægges vægt på, at sagen indledningsvis tillige var anlagt mod Odder Kommune, og at sagen blev sambehandlet med sagen BS-13104/2018-ARH ^x Gods v/ ^A mod Odder Kommune og Slots- og Kulturstyrelsen. Der er ligeledes lagt vægt på, at der i forhold til Slots- og Kulturstyrelsen indtil hovedforhandlingen var nedlagt tre påstande, hvoraf de to blev frafaldet ved hovedforhandlingen. En

fjerde påstand var frafaldet seks dage før hovedforhandlingen. Der lægges endvidere vægt på sagens værdi, idet bemærkes, at den opgjorte værdi på 39.140.000,00 kr. ikke er reguleret efter sagens anlæg som følge af, at den del af sagen, der vedrører Odder Kommune, er forligt, og efter frafald på påstandene 2, 3 og 4. Efter en samlet bedømmelse på den anførte baggrund fastsættes sagsomkostningerne til 200.000,00 kr., der er eksklusiv moms, idet Slots- og Kulturstyrelsen er momsregistreret.

THI KENDES FOR RET:

Slots- og Kulturstyrelsen frifindes.

^x Gods v/ ^A skal i sagsomkostninger inden 14 dage til Slots- og Kulturstyrelsen betale 200.000,00 kr.

Sagsomkostningerne forrentes i medfør af rentelovens § 8 a.

VESTRE LANDSRET DOM

afsagt den 12. december 2023

Sag BS-53805/2022-VLR
(14. afdeling)

x Gods v/ A
(advokat Anker Laden-Andersen)

mod

Slots- og Kulturstyrelsen
(advokat Eva Daniella Gabris)

Retten i Aarhus har den 19. december 2022 afsagt dom i 1. instans (sag BS-24384/2020-ARH).

Landsdommerne John Lundum, Malene Værum Westmark og Nichlas Madsen (kst.) har deltaget i ankesagens afgørelse.

Påstande

Appellanten, x Gods v/ A har nedlagt påstand om, at Slots- og Kulturstyrelsen skal anerkende, at "Aftale om helhedsplan for x Gods" udgør en del af det gældende reguleringsgrundlag for vandhuller, diger, hegn, vandløb, dræning, enge og overdrev samt øvrige miljømæssige forhold for matr.nr. m.fl., Åkær Hgd. Falling og området jf. kortgenpart og bilag til "Aftale om helhedsplan for x Gods", subsidiært, at "Aftale om helhedsplan for x Gods" udgør en del af det gældende reguleringsgrundlag for sten- og jorddiger samt fortidsminder for matr.nr. m.fl., Åkær Hgd. Falling og området jf. kortgenpart og bilag til "Aftale om helhedsplan for x Gods", og mere subsidiært, at "Aftale om helhedsplan for x Gods" udgør en del af det gældende reguleringsgrundlag, som hører under Slots- og Kul-

turstyrelsens forvaltningsområde for matr.nr. m.fl., Åkær Hgd. Falling og området jf. kortgenpart og bilag til "Aftale om helhedsplan for x Gods".

Indstævnte, Slots- og Kulturstyrelsen, har påstået afvisning, subsidiært stadfæstelse.

x Gods v/ A har over for Slots- og Kulturstyrelsens afvisningspåstande påstået sagen fremmet.

Anbringender

x Gods v/ A har anført, at der ikke er grundlag for at afvise nogen af de nu nedlagte påstande, subsidiært at der ikke er grundlag for at afvise samtlige påstande.

"Aftalen om helhedsplanen for x Gods" samt den efterfølgende godkendelse af "Aftale om helhedsplan for x Gods" er en aftale truffet mellem en flerhed af myndigheder. Aftalerne i helhedsplanen har dannet grundlag for behandling af dispensationsansøgninger i forhold til den dagældende lovgivning. Der er truffet bestemmelse om, at tiltrædelsen af helhedsplanen gælder hele planen, det vil sige, hvis enkelte punkter tages ud, bortfalder hele helhedsplanen.

Helhedsplanen er således af de relevante myndigheder behandlet og tiltrådt som en helhed. Helhedsplanen forpligter myndighederne inden for deres forvaltningsområde og er tillige en accept af, at der netop er tale om en "helhedsplan", der binder myndighederne og er tiltrådt på tværs.

Helhedsplanen nyder som minimum beskyttelse som en begunstigende forvaltningsakt, idet udstedelsen, herunder de til x Gods meddelte dispensationer og tilladelser, er foretaget med hjemmel i naturbeskyttelsesloven, museumsloven og vandløbsloven, hvorefter der er tale om reel myndighedsudøvelse. Udstedelsen har været underlagt klagefrist såvel som søgsmålsfrist.

Planen som en helhedsplan kan ikke ensidigt ændres eller fortolkningsmæssigt svækkes som følge af den ene parts ændrede forhold, herunder ændring af en parts (styrelses) ressortområde.

Nævnenes Hus har ved afgørelser af 7. februar 2019 taget stilling til helhedsplanen og ladet helhedsplanen indgå som en del af det retlige grundlag. Afgørende er, at Nævnenes Hus har lagt til grund, at helhedsplanen vedrørende de forhold, som er omtalt i helhedsplanen, ved en sagsbehandling udgør en del af det retlige grundlag.

Slots- og Kulturstyrelsen har den 23. august 2023 politianmeldt appellanten. Det fremgår af politianmeldelsens side 3, at Slots- og Kulturstyrelsen selv har anset helhedsplanen som en del af det gældende reguleringsgrundlag.

Slots- og Kulturstyrelsen har heroverfor anført, at appellants principale påstand er uegnet til at kunne tages under pådømmelse, idet påstanden efter sin ordlyd ikke angår en konkret og aktuel tvist. En domstolsafgørelse må basere sig på en meget nøje fortolkning af reglerne i forhold til netop den tvist, herunder netop de faktiske omstændigheder i den konkrete retssag, som er forelagt for domstolene. Appellants påstand muliggør ikke en sådan konkret stillingtagen til en specifik sag, da der ikke foreligger en konkret og aktuel tvist. Påstanden handler i stedet om eventuelle fremtidige forhold. En dom i overensstemmelse med appellants påstand gør det således ikke muligt at kende de potentielle konsekvenser af dommens resultat.

Det gøres videre gældende, at det ikke ud fra påstandens ordlyd kan udledes, hvad der udgør "en del af det gældende reguleringsgrundlag", hvorfor påstanden er for uklart og bredt formuleret til at indgå i en domskonklusion.

Tilsvarende gælder for det i påstanden anførte om "øvrige miljømæssige forhold". Det er derfor Slots- og Kulturstyrelsens opfattelse, at en dom i overensstemmelse med appellants påstand vil føre til betydelig tvivl om, hvordan domskonklusionen skal forstås (og i praksis administreres).

Slots- og Kulturstyrelsen har for flere af de (rets)områder, som påstanden angår, ikke myndighedskompetence i medfør af lovgivningen. Det betyder, at Slots- og Kulturstyrelsen ikke med bindende virkning kan dømmes i henhold til appellants påstand, da styrelsen slet ikke er tillagt kompetence på flere af de områder, som appellants påstand angår. En dom i overensstemmelse med påstanden vil således være uden virkning, da kompetencen til at tage stilling til sager inden for de pågældende retsområder ifølge lovgivningen tilkommer andre myndigheder.

Slots- og Kulturstyrelsen gør til støtte for den nedlagte principale påstand om afvisning også med hensyn til appellants subsidiære og mere subsidiære påstande gældende, at disse påstande er uegnede til at blive taget under pådømmelse.

Det gøres hertil gældende, at det ikke ud fra påstandenes ordlyd kan udledes, hvad der udgør "en del af det gældende reguleringsgrundlag", hvorfor påstandene er for uklart og bredt formuleret til at indgå i en domskonklusion. Det er derfor styrelsens opfattelse, at også en dom i overensstemmelse med appellants subsidiære eller mere subsidiære påstand vil føre til betydelig tvivl om, hvordan domskonklusionen skal forstås (og i praksis administreres).

Endelig gøres det i forhold til den subsidiaire påstand gældende, at Slots- og Kulturstyrelsen ikke for så vidt angår sten- og jorddiger i medfør af lovgivningen har myndighedskompetence i det omfang, der fremgår af påstanden.

Det betyder, at Slots- og Kulturstyrelsen ikke med bindende virkning kan dømmes i henhold til den del af appellantens subsidiaire påstand, der angår sten- og jorddiger, da styrelsen kun i et vist omfang er tillagt kompetence på dette område. Appellantens subsidiaire påstand indeholder ikke en afgrænsning i overensstemmelse med ovennævnte lovbestemmelser.

Landsrettens begrundelse og resultat

Sagen angår efter de for landsretten nedlagte påstande spørgsmålet om, hvilken betydning helhedsplanen for ^x Gods kan tillægges i forhold til regulering af forhold vedrørende den omfattede ejendom.

For landsretten angår sagen blandt andet, om de nedlagte påstande kan tages under påkendelse, herunder om ^x Gods har fornøden retlig interesse heri.

Landsretten lægger til grund, at "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" blev indgået mellem ^x Gods v/ ^A og det daværende Århus Amt med henblik på at skabe rammerne for en drift af ejendommen, og at aftalen efter sin ordlyd, ud over beskrivelsen af forholdene på ejendommen, indeholder både aftaler og afgørelser for ejendommen.

Landsretten lægger endvidere til grund, at betydningen af "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" i forhold til et stendige har været genstand for en prøvelse ved Natur- og Miljøklagenævnet, der ved afgørelse af 27. oktober 2016 traf afgørelse om delvis ændring af en lovliggørende dispensation til fjernelse af et 104 meter langt dige på ejendommen, og at denne afgørelse ikke efter museumslovens § 29 x blev indbragt for domstolene, ligesom Miljø- og Fødevarer-nævnets afslag på genoptagelse af 1. november 2021 heller ikke er indbragt for domstolene.

^x Gods' påstande forudsætter en stillingtagen til, om "Aftale om helhedsplan for ^x Gods" udgør en del af det gældende reguleringsgrundlag for vandhuller, diger, hegn, vandløb, dræning, enge og overdrev samt øvrige miljømæssige forhold for matr.nr. ^{m.fl.}, Åkær Hgd. Falling og området, herunder om aftalen udgør en del af det gældende reguleringsgrundlag, som hører under Slots- og Kulturstyrelsens forvaltningsområde for matr.nr. ^{m.fl.}, Åkær Hgd. Falling

Landsretten bemærker, at domstolsprøvelse af anerkendelsespåstande forudsætter, at påstanden er formuleret så klart, at den meningsfuldt kan indgå i en domskonklusion, og at den, der nedlægger påstanden, har retlig interesse heri.

Landsretten finder, at påstandene efter deres indhold ikke vedrører en konkret, aktuel tvist mellem parterne, men alene et overordnet synspunkt fra ^x Gods, hvorefter helhedsplanen udgør en del af reguleringsgrundlaget parterne imellem. Påstandene, som i realiteten har karakter af anbringender, er uden retlige konsekvenser for retsforholdet mellem parterne, hvorfor påstandene ikke er egnede til at afgøre en konkret, aktuel tvist.

Landsretten bemærker videre, at den principale og de subsidiære påstande efter deres indhold vil indebære, at Slots- og Kulturstyrelsen tilpligtes at anerkende, at helhedsplanen udgør et del af reguleringsgrundlaget på områder, som ligger uden for Slots- og Kulturstyrelsen ressortområde.

Landsretten finder på denne baggrund, at de for landsretten nedlagte påstande er for ubestemte og uegnede til at afgøre et konkret retligt spørgsmål af betydning for parterne, hvorfor Slots- og Kulturstyrelsens påstande om afvisning tages til følge.

Efter sagens udfald skal ^x Gods v/ ^A i sagsomkostninger for landsretten betale 20.000 kr. til Slots- og Kulturstyrelsen. Beløbet er til dækning af udgifter til advokatbistand ekskl. moms. Ud over sagens værdi er der ved fastsættelsen af beløbet til advokat taget hensyn til sagens omfang og forløb.

THI KENDES FOR RET:

Denne ankesag afvises.

I sagsomkostninger for landsretten skal ^x Gods v/ ^A inden 14 dage betale 20.000 kr. til Slots- og Kulturstyrelsen. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.